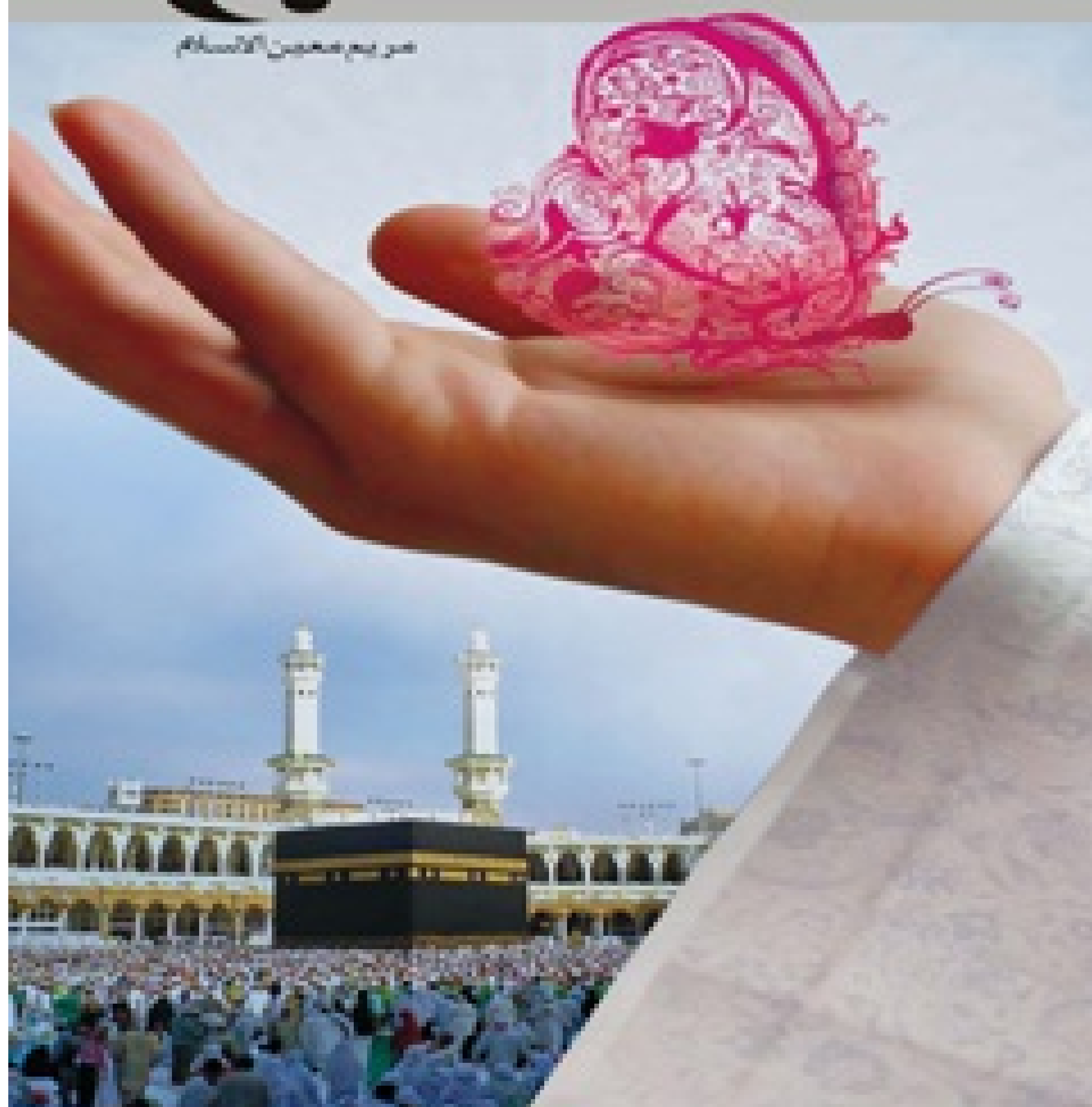
زینت و عفاف در حج

مریم معین الاسلام

بسم الله الرحمن الرحیم

زینت و عفاف در حج

نویسنده:

مریم معین الاسلام

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

زینت و عفاف در حج

مشخصات کتاب

سرشناسه : معین‌الاسلام، مریم، ۱۳۳۱ -

عنوان و نام پدیدآور : زینت و عفاف در حج/ مریم معین‌الاسلام.

مشخصات نشر : تهران: نشر مشعر، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری : ۱۱۴ ص.

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۳۳۷-۷

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

موضوع : حجاب -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

موضوع : حجاب -- فتواها

موضوع : حج

رده بندی کنگره : BP۲۳۰/۱۷/م۶۷۵ز۹ ۱۳۹۰

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۶۳۶

شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۸۹۳۴۷

ص:۱

اشاره

ص:۲

ص:۳

ص:۴

ص:۵

ص:۶

ص:۷

ص:۸

ص:۹

دیباچه

خداوند، زن و مرد را آفرید تا با وجود تمام تفاوت‌هایشان در خَلق و خُلق، یکدیگر را در مسیر کمال یاری کنند. ولی همان‌طور که غرایز و روحیات انسان می‌توانند در مسیر کمال و ترقی باشند، ممکن است در راه پستی و سقوط نیز قرار گیرند.

حس زیبایی‌خواهی از ویژگی‌های مشترک زن و مرد است که به دلیل ظرافت‌های روحی زنان، در وجود آنها قوی‌تر است. این حس با وجود روحیه جلوه‌گری بانوان، می‌تواند زمینه بروز آسیب‌های اخلاقی را ایجاد نماید و زندگی خانوادگی و اجتماعی بشر را تحت تأثیر قرار دهد.

برخلاف برداشت برخی که گمان می‌کنند اسلام با زیبایی مخالف است و قوانین آن، انسان را محدود می‌کند، اسلام ضمن پذیرش و تأیید اصل زیبایی‌خواهی، راهکارهایی را برای تقویت، اصلاح و جلوگیری از آسیب‌های آن ارائه نموده است. حتی اسلام با توسعه حس زیبایی‌خواهی انسان، از امور مادی و دنیوی به امور معنوی و اخروی، زمینه رشد انسان را فراهم نموده است. بنابراین اسلام، افزون بر تأیید حس زیبایی‌خواهی انسان، بر توسعه مفهومی و مصداقی آن نیز کوشیده است.

اما در فرهنگ غرب، لذت در امور مادی و محسوس خلاصه

ص:۱۰

شده است. در این فرهنگ، زیبایی‌خواهی معنوی جایی ندارد و زنان، بزرگ‌ترین قربانی این انحطاط فرهنگی و تمدنی هستند؛ زیرا در این کشورها، امیال نفسانی، نظام نیازها، ذائقه و میل انسان مدرن را تغییر داده است و آرایش و پوشش زنان، آنان را به بازیچه‌ای در دست مردان هوسباز تبدیل کرده است.

امروز، فرهنگ غرب برای زنان، دستاوردی جز تحقیر و دوری از اصالت خویش ندارد. ولی اسلام، ضمن حفظ کرامت زن و با توجه به روحیات و نیازهای آفرینش او، الگویی از شخصیت زن ارائه می‌کند که او را در زندگی فردی و اجتماعی، یاری کرده و در سیر کمال قرار می‌دهد.

حج نیز از جمله فرایض دینی است که انسان را به کمال و مقام قرب می‌رساند و از همین‌رو دارای آداب و بایسته‌هایی است. بر این اساس شایسته است بانوان ایرانی در این سفر معنوی با رعایت ادب حضور الهی، بر رعایت حجاب و عفاف، تأکید و توجه بیشتر نمایند؛ به ویژه که ایشان نماینده فرهنگی زنان ایرانی در کشور عربستان هستند و موفقیت جمهوری اسلامی در تحقق اهداف و رسالت‌های دینی‌اش، تا حد زیادی، با حجاب بانوان زائر ایرانی شکل می‌گیرد.

اثر پیش رو، حاصل زحمات سرکار خانم «مریم معین‌الاسلام» است که تلاش نموده‌اند متنی مختصر و کاربردی را برای بانوان حج‌گزار تهیه نمایند. امید است مورد استفاده و استقبال قرار گیرد.

انه ولی التوفیق

مرکز تحقیقات حج

گروه مطالعات اجتماعی

ص:۱۱

مقدمه

زن به طور فطری میل به عفاف دارد. ولی جهان سرمایه‌داری، خواهان ابزاری‌کردن اوست و می‌خواهد مقام انسانی او را تا یک تحریک‌کننده جنسی پایین آورد.

ازاین‌رو اقتصاد، سیاست و فرهنگ را در خدمت این خواست شیطانی در می‌آورند و شبکه‌های ماهواره‌ای، با ارائه انواع آرایش و مدهای متنوع، در پی ایجاد جریان ناسالم فردی، خانوادگی و اجتماعی هستند تا زن را بازیچه سودسالاری خود کنند. این بازار نیرنگ‌باز با تمام ستم‌ها و پلیدی‌ها به سمت زن حرکت می‌کند و جسم او را مثل هزاران جنس دیگر وارد این معرکه می‌سازد؛ تجارتی که هر روز بر شمار قربانیانش افزوده می‌شود. سردمداران نظام سرمایه‌داری برای رسیدن به هدف‌های سودجویانه خود از عنصری مظلوم به نام زن به صورت ابزاری بهره می‌برند و مسیر مد و مدگرایی را پیش چشم زنان قرار می‌دهند. همان‌طور که مقام معظم

ص:۱۲

رهبری (حفظه الله) در این رابطه می‌فرماید:

تشدید نوگرایی و مدگرایی در مصرف، کار محاسبه شده صهیونیست‌ها و سردمداران سیاست‌های استعماری است و باید با ارائه بحث‌های اسلامی، گرایش به شکل‌های غلط مصرف و تجمل، ریشه‌کن گردد و به این ترتیب بسیاری از مشکلات، نظیر بدحجابی و رواج فساد و فحشا که معلول همان باورها و فرهنگ‌های استعماری است، از بین خواهد رفت.(۱)

در این میان، الگو شدن زن مسلمان ایرانی برای زنان جهان، موجب وحشت مهاجمان فرهنگی شده و بدین سبب برای دگرگون‌سازی فرهنگ زن ایرانی با تهاجم بی‌امان به حریم عفاف و پوشش که بزرگ‌ترین سدّ برای تحقق اهداف آنان است، سعی در تحقق نقشه‌های شوم خود دارند تا او را از جایگاه رفیع خود و از مقام الگو بودن برای جهانیان به پایین کشانند. خطری که رهبر فرزانه انقلاب به خوبی به آن اشاره کرده و می‌فرماید:

امروز سرگرم شدن به زر و زیور برای زن انقلابی مسلمان ایرانی عیب است. امروز سر و سینه و دست را از زیورآلات پر کردن و زیور و آرایش و مد و

۱- پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری، سخنرانی در جمع مداحان اهل‌بیت، ۱۷/۱۰/۶۹.

ص:۱۳

لباس را بت خود قرار دادن، برای زن انقلابی مسلمان ایرانی ننگ است. آن زنی که در پی این‌گونه چیزهاست، از ارزش پایینی برخوردار است. بی‌اعتنایی به مدهای وام‌گونه ساخته و پرداخته دشمنان، برای زن ارزش است.(۱)

زنان حج‌گزار، نمایندگان زنان ایرانی و سفیران انقلاب اسلامی ایران هستند. بنابراین، جا دارد که با برخورداری از پوشش شایسته، پاسدار این جایگاه رفیع در سطح بین‌المللی باشند و به تعهدات خود در قبال نظام پایبند باشند و با حفظ شئون اسلامی و رعایت پوشش و آرایش، زمینه یأس دشمنان و امید برای زنان مسلمان در جهان را فراهم نمایند.

شایسته است که زنان حج‌گزار قبل از توفیق تشرف به زیارت بیت‌الله‌الحرام با کسب معرفت و بصیرت درباره ابعاد مختلف مسئله زینت و مدگرایی، با ظاهری آراسته و مناسب که موجب عزت و اقتدار نظام جمهوری اسلامی و به ویژه شیعیان گردد، حاضر شوند.

نوشتار حاضر، کاوشی مختصر در این مسئله است. امید است که مورد عنایت و توجه ساحت مقدس قطب عالم امکان، ولی الله الاعظم (عج) قرار گیرد.

۱- پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری، سخنرانی در جمع کثیری از بانوان، ۲۷/۱۰/۶۸.

ص:۱۴

در پایان از مسئولان محترم مرکز تحقیقات حج، برای توجه به این مسئله مهم سپاسگزاری می‌کنم. امید است که خداوند، توفیق احیای شعائر دینی را به همه دلسوزان نظام جمهوری اسلامی عنایت فرماید.

ص:۱۵

فصل اول: مفاهیم و واژه‌ها

۱. زیبایی

به معنای زیبنده، شایسته و مقابل زشت و بدگل است.(۱)

زیبا یعنی هر چیز خوب، با ملاحت، نیکو و آراسته و همچنین به معنای درخور، لایق، سزاوار، برازنده و زیبنده است.(۲)

حالت و کیفیت زیبا عبارت است از هماهنگی و نظمی که همراه عظمت و پاکی، در شیء وجود دارد و عقل و تخیل و تمایلات عالی انسان را تحریک کند و لذت و انبساط پدید آورد و آن امری است نسبی.(۳)

۱- فرهنگ فارسی معین، محمد معین، ج ۲، ذیل واژه.

۲- لغت‌نامه، علی اکبر دهخدا، ذیل واژه.

۳- فرهنگ فارسی معین، ج ۲، ذیل واژه.

ص:۱۶

۲. زیباشناسی

به معنای شناختن زیبایی و بخشی از رشته فلسفه است. هدف زیباشناسی، شناسانیدن جمال و هنر است.(۱)
هر چند که زیب‌ایی انواعی دارد - از جمله زیبایی طبیعی، مانند چهره زیبا، زیبایی عقلی، مانند فکر زیبا و تصورات عالی، و زیبایی اخلاقی، مانند رفتار بزرگوارانه- اما به طور کلی دو نوع زیبایی وجود دارد: ظاهری و معنوی.

۳. زینت(۲)

اشاره

صاحب «معجم مقاییس» در تعریف «زین» می‌گوید:
«اصلٌ صحیحٌ یَدُلُّ علی حُسنِ الشیءِ وَ تَحسینِه»(۳)؛ «اصلی صحیح است که دلالت می‌کند بر زیبایی شیء و تحسین آن» .
در «لسان العرب» آمده است که زین هم به معنای زینت و هم به معنای زشتی می‌آید (زشتی‌ها را به گمان خویش، آراسته دیدن)(۴)
«دهخدا» می‌گوید: «زینت از زینهٔ، عربی است و به
معنای آرایش، آراستن، حلیه، زبرج، پیرایش و پیرایه می‌آید» .(۵)

۱- فرهنگ فارسی معین، ج ۲، ذیل واژه.
۲- برای مطالعه بیشتر ر. ک: زینت در اندیشه دینی، حسین رحیمی، ندای صادق، ش ۳۶، زمستان ۱۳۸۳، صص ۱۲۳ - ۱۲۷.
۳- مقاییس اللغهٔ، احمد بن فارس، ص ۴۴۵.
۴- لسان العرب، ابن منظور، ج ۳، ص ۲۲۲.
۵- لغت‌نامه دهخدا، ج ۸، ذیل واژه زینت.

ص:۱۷

صاحب «مفردات» می گوید:

زینت اصلی و راستین، آن چیزی است که انسان را در هیچ یک از حالاتش، نه در دنیا و نه در آخرت، آلوده و ناپاک نمی‌سازد (یعنی آراستگی ظاهری، باطنی، دنیوی، اخروی، فکری، اخلاقی، ایمانی، عملی و بالاخره زینت حقیقی، یعنی به سوی کمال رفتن و در جهت کمال مطلق بودن در همه ابعاد وجودی) .

ولی زینت، در کوتاه سخن، بر سه گونه است:

۱. زینت و آرایش نفسانی، مانند علم و اعتقادات نیکو (باورهای درست) ؛

۲. زینت بدنی، نیرومندی و بلندی قامت؛

۳. زینت خارجی به وسیله چیزی جدا از انسان مثل مال، مقام و زیورآلات.(۱)

۴- آرایش

آرایش در لغت‌نامه دهخدا به معنای ذیل آمده است:

اسم مصدر آراستن، زینت، زیور، جمال و آرایش کردن، به معنای آراستن و جلوه کردن آمده است.(۲)

همچنین زینت را آرایش و زینت کردن را آرایش کردن، پیراستن و بزک کردن معنا نموده‌اند.(۳)

۱- ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن، راغب اصفهانی، ترجمه: غلامرضا خسروی، ج ۲، ص ۱۶۷.

۲- لغت‌نامه دهخدا، ج۲، ذیل واژه.

۳- همان، ج۲۵، ص ۶۵۱.

ص:۱۸

۵-ارتباط مفهوم لغوی زیبایی، زینت و آرایش

مفـاهیم زیبایی، زینت و آرایش، با یکـدیگر ارتباط عمیق و تنگاتنگی دارنـد که به سـبب شـدت تنیـدگی و ارتباط، گاه بین مفاهیم آنها خلط صورت می گیرد.

همـان‌طور که در مفهوم زیبـایی گفته شـد، به هر چیز زیبنـده، آراسـته و نیکو، زیبا می گوینـد. زینت و آرایش، موجب زیبنـدگی و آراستگی، یعنی زیبـایی ظـاهری فرد است. پس زینت و آرایش عاملی برای ایجاد زیبایی است. البته در مباحث آینـده اشاره خواهد شد که زیبایی ظاهری یکی از مصادیق زیبایی است نه همه آن.

ص:۱۹

فصل دوم: زیبایی در اسلام

۱-زیبایی از منظر روایات

سرشت انسان او را به سوی زینت و زیبایی می‌کشاند. انسان به طور فطری زیبایی چهره و پوشش نیکو را دوست دارد. اسلام به پوشش و آرایشی که موجب زینت و زیبایی انسان می‌شود، تأکید کرده است؛ هر چند برای آن حدودی معین شده است. امام‌صادق علیه السلام می‌فرماید:

اِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْجَمالَ وَ التَّجمُّلَ وَ يُبْغِضُ البُؤسَ و التَّباؤسَ.(۱)

خداوند زیبایی و آراستگی را دوست دارد و ژولیدگی و فقیرنمایی را نمی‌پسندد.

امام علی علیه السلام هم در آن داستان معروف، جامه بهتر را به قنبر (غلام خود) داد تا او را با پوشاندن آن لباس، شاد کند و میل زیباپسندانه‌اش را ارضا نماید؛ حضرت خطاب به وی فرمود:

۱- کافی، محمد بن یعقوب کلینی، ج ۶، ص ۴۴۰.

ص:۲۰

تو جوانی و مانند سایر جوانان به زیبایی رغبت بسیار داری. من نیز از خدای خود حیا می‌کنم که لباسم بهتر از لباس تو باشد.(۱)

بنابراین اسلام نه تنها با زیبایی مخالفتی ندارد، بلکه بر آن نیز تأکید می‌کند؛ چنان‌که پیامبر اکرم (ص) فرموده است: «لباس زیبا بپوشید، مرکب زیبا سوار شوید تا زیبا و خوب جلوه کنید» .(۲)روایت‌های زیادی داریم که ما را متوجه زیبایی و زیبایی‌خواهی می‌کند. اما آسیب، در توجه افراطی به این مسئله است و اینکه تنها مصداق زیبایی را زیبایی ظاهری بدانیم.

امیرمؤمنان علیه السلام می‌فرماید:

التَّجمُّلُ مِن أخلاقِ الْمُؤمنینَ.(۳)

زیبابودن و به زیبایی پرداختن از اخلاق و صفات مؤمنان است.

سیره ائمه علیهم السلام بر اساس توجه به آراستگی بوده است. در روایت است که فردی خدمت امام باقر علیه السلام رسید و دید حضرت خودشان را آراسته و شال بسیار زیبایی روی دوششان انداخته‌اند. این فرد با تعجب، این آراستگی را مخالف شأن امام دانست و علت این همه

توجه به ظاهر را از امام جویا شد. امام در پاسخ به ایشان فرمود: «من همسری دارم که خودش را برای من

۱- کافی، ج ۶، ص ۶۴۰.

۲- کنز العمال، علی بن حسام متقی هندی، ج ۶، ص ۶۳۲.

۳- غرر الحکم و درر الکلم، عبدالواحد آمدی، ص ۴۳۵.

ص:۲۱

می‌آراید، من هم متقابلاً وظیفه دارم خودم را برای اوبیارایم»(۱)

دین بنا نـدارد بر تمام زیبایی‌ها و زیبایی‌خواهی‌ها خط بطلان بکشـد و انسان را بر سـر دو راهی دین یا زیبایی قرار دهـد که انتخاب یکی، به معنای حذف دیگری باشد. اصلاً نگاه اسلام به زیبایی و زیبایی‌خواهی چنین نیست. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

لَیسَ لأحدٍ أنْ یَحُدَّ أکثرَ مِنْ ثَلاثةِ ایّام اِلاَّ الْمرأةَ عَلَی زَوجِها حَتّی تَنقضِیَ عِدّتُها.(۲)

هیـچ زنی نبایـد بیش از سه روز [برای همسـرش] ترک زینت نمایـد، مگر زنی که شـوهرش از دنیـا رفته است که چنین زنی بایـد تا پایان عده وفات (چهار ماه و ده روز) زینت را ترک نماید.

۲-استفاده از زیورآلات

در آموزه‌هـای دینی، نه تنها از زینت نهی نشـده، بلکه بر اسـتفاده زنان از زیورآلات تأکیـد هم شـده است. از امام باقر یا امام صادق علیهماالسلام در مورد زیور طلا برای زنان سؤال شد، ایشان فرمود:

لَیسَ بِه بَأسٌ وَ لا یَنبغی لِلْمَرأةِ اَنْ تُعطِّلَ نَفسَها وَ

لَو أنْ تُعلِّق فی عُنُقِها قِلادةً.(۳)

۱- کافی، ج ۶، ص ۴۴۶.

۲- مستدرک الوسائل، حسین نوری طبرسی، ج۲، ص۶۴۳.

۳- بحارالانوار، محمدباقر مجلسی، ج ۱۰۳، صص ۲۶۰ و ۲۸۸؛ وسائل‌الشیعه، محمد بن حسن حر عاملی، ج ۲، ص ۹۷.

ص:۲۲

استفاده از آن هیچ اشکالی ندارد و سزاوار نیست که زن خودش را رها کند (از زیور آلات استفاده نکند) هر چند به مقدار آویختن گردنبندی به گردنش باشد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

کَانَ عَلیٌّ بنُ الحسین علیه السلام یُحلِّی وُلدَه وَ نساءَه بِالذَّهبِ و الْفِضَّهٔ.(۱)

امام سجاد علیه السلام فرزندان و همسر خود را با طلا و نقره آراسته می‌کرد.

در سیره امام‌باقر علیه السلام نیز نقل شده که ایشان هم، زنان و فرزندان خود را با طلا و نقره می‌آراست(۲)

۳-توجه توأمان به زیبایی‌های ظاهری و باطنی

اسلام دین معتدلی است؛ هم به زیبایی باطنی سفارش می‌کند و هم به زیبایی ظاهری توجه می‌دهد. پیامبراکرم (ص) به اصحاب سفارش می‌کرد که به همسرانتان بگویید در نماز زینت داشته باشند. خداوند در قرآن آشکارا به این مسئله اشاره می‌کند و می‌فرماید: خُذُوا زِینَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ. . . (اعراف: ۳۱) در مورد

این آیه از امام صادق علیه السلام سؤال شد و حضرت فرمود: «مراد از آیه، شانه کردن سر هنگام نماز است»(۳)

۱- بحارالانوار، ج ۴۲، ص ۷۱؛ ج ۶۳، ص ۵۳۹؛ کافی، ج ۶، ص ۴۷۵.

۲- بحارالانوار، ج ۱۰۳، صص ۲۶۰و۲۸۸؛ وسایل الشیعه، ج ۲، ص ۹۷

۳- بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۱۱۶.

ص:۲۳

همچنین از امام‌باقر علیه السلام درباره همین آیه سؤال شد، حضرت فرمود: «همان لباس‌هایی را که در اعیاد و جمعه‌ها می‌پوشید همان‌ها را در نماز استفاده نمایید» . (۱)در سیره عملی امام‌مجتبی علیه السلام آمده است که وقتی برای نماز آماده می‌شد، زیباترین لباس‌ها را می‌پوشید. وقتی در این مورد از ایشان سؤال کردند، فرمود:

إِنَّ اللّهَ جَمِیلٌ وَ یُحِبُّ الْجَمالَ فَأَتجَمَّلُ لِرَبّی، وَ هُوَ یقول: خُذُوا زِینَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ(۲)،

فَأَحَبُّ أنْ أَلبسَ أَجْوَدَ ثِیابِی. (۳)

خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد. پس من خود را برای پروردگارم زینت می‌نمایم که او می‌فرماید: «زینت خود را هنگام رفتن به مسجد برگیرید» . پس دوست دارم زیباترین لباسم را [هنگام نماز] بپوشم.

روایتی از پیامبر (ص) هست که حضرت به مردان فرمود: «شما ناخن‌هایتان را کوتاه کنید. ولی زنان ناخن‌هایشان را بلند نگه دارند، چون به زن زیبایی

می‌دهد» .(۴)نکته درخور تأمل درباره توجه به زیبایی در دین، این است که معصومان علیهم السلام برای داشتن شادابی و زیبایی، راهکار می‌دادند.

۱- وسایل الشیعه، ج ۴، ص ۴۵۵.

۲- اعراف: ۳۱.

۳- بحارالانوار، ج ۸۳، ص ۱۶۹؛ تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۱۴.

۴- من لایحضره الفقیه، محمد بن علی بن بابویه قمی، ج ۱، ص ۱۲۸.

ص:۲۴

امام صادق علیه السلام فرمود:

پیامبر به زنی به نام «ام عطیه» که آرایشگر بود، گفت: «ام‌عطیه وقتی دختری را آرایش می‌کنی، صورتش را با پارچه پاک مکن، بی‌شک تکه پارچه، جلوه چهره را می‌گیرد» (۱)

آیه ۳۱ سوره نور که در مورد حجاب است، به خانم‌ها اشاره می‌کند: (وَ لا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ) خداوند نمی‌گوید شما زینت نداشته باشید، بلکه می‌گوید زینت خودتان را برای نامحرم آشکار نکنید.

از آنجا که زیبایی و زینت، نوعی نشاط و شادابی به فرد می‌دهد و آثار مثبتی در زندگی وی به دنبال می‌آورد، اسلام بدان تأکید کرده است. آنچه در اسلام نهی شده، این است که توجه به زیبایی و زیبایی‌خواهی، هدف نهایی ما در زندگی باشد؛ یعنی تمام تلاش و عمر ما صرف مسئله زینت شود؛ به ویژه زینتی که برای حیات دنیاست.

بنابراین اسلام هرگز میل به زیبایی و زیبایی‌خواهی را سرکوب نمی‌کند، بلکه بنای تعدیل را دارد؛ چرا که

اسلام یک دین معتدل است. همان‌طور که حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «راه‌های اسلام همه میانه است» . (۲)از شاهکارهای دین مبین اسلام این است که همیشه راه

۱- کافی، ج۵، ص۱۱۸.

۲- تحف العقول، حسن بن شعبه حرّانی، ص ۱۷۹.

ص:۲۵

اعتـدال را پیش گرفته است. دین بنا دارد که زن را در مسیر زیبایی‌خواهی به‌گونه‌ای هـدایت کنـد که از حـد اعتدال، خارج نشود؛ زیرا افراط و تفریط در امور فردی، اجتماعی، اخلاقی و سیاسـی، ماننـد ویروس خطرناکی است که وقتی به جان بشـر بیفتـد، قـدرت اندیشه کردن را از او می‌گیرد و موجب می‌شود که فرد رفتارهای غیرمنطقی از خود نشان دهد؛ به تعبیر حضـرت‌علی علیه السلام که می‌فرماید:

فَکُلّ تَقصیرٍ به مُضرّ وَ کُلُّ اِفراطٍ لَه مُفسِد.(۱)

هرگونه افراط و تفریطی برای بشر زیان‌آور است و هرگونه زیاده‌روی، بشر را به فساد می‌کشاند.

معضـل جـدی جـامعه ما در رابطه با زینت و آرایش، افراط در این قضـیه است، وگرنه کسانی که در مسـیر اعتـدال پیش می‌رونـد و ضمن پرداختن به نیازهای دیگر، به مسـئله زیبایی هم، با رعایت حدود شرعی، توجه دارند، از نظر اسلام طرد نشده‌اند؛ بلکه فضیلت هم به

حساب می‌آید. خارج شدن از مسیر اعتدال، فرومایگی است. آنچه زیبایی‌خواهی را تبدیل به رذیله اخلاقی می‌کند، توجه افراطی به آن است؛ چرا که شأن انسان خردورز، دوری از افراط و تفریط است.

۱- نهج‌البلاغه، حکمت ۱۰۸.

ص:۲۶

همان‌طور که حضرت علی علیه السلام فرمود:

«لاتَری الجاهلَ إلاّ مُفْرِطاً أو مفرِّطا»(۱)؛ «نادان را یا تندرو یا کندرو می‌بینی» .

حضرت در جای دیگر می‌فرماید: «ما دنبال این هستیم که شیوه‌های میانه را پیدا کنیم» . و نیز می‌فرماید: «ما از آنها نیستیم که در کارها یا کوتاهی داشته یا دچار فزونی‌خواهی باشیم» .(۲)

سیره ائمه اطهار علیهم السلام این است که در مسیر تعادل قدم بردارند. گرایش به زیبایی و زیبایی‌خواهی از جمله مسائلی است که ممکن است بیشتر در معرض افراط و تفریط قرار گیرد. برای همین، اسلام تدابیری را برای تعدیل این مسئله بیان کرده است که در بخش دیگر به آن خواهیم پرداخت.

۴-مصادیق زیبایی در نگاه قرآن(۳)

اشاره

زیبایی را می‌توان در تقسیم‌بندی کلی به زیبایی معنوی و مادی تقسیم کرد که در اینجا به اختصار به شرح آن می‌پردازیم:

۱- نهج‌البلاغه، حکمت ۷۰.

۲- تحف العقول، ص ۱۷۹.

۳- برای مطالعه بیشتر در این خصوص ر. ک: زیبایی و آراستگی ظاهری از دیدگاه قرآن، مصطفی جلیلی، بشارت، ش ۵۳ خرداد و تیر ۱۳۸۵؛ مصادیق زیبایی در نگاه قرآن و روایات، محمدعلی عادلی مقدم، www. maarefqaran. org.

ص:۲۷

الف) زیبایی معنوی

اشاره

زیبایی معنوی، به دلیل نزدیکی آن با روح انسان، از عالی‌ترین درجات و پرجاذبه‌ترین زیبایی‌هایی است که در دین و به‌ویژه در قرآن بر آن تأکید شده است.

لذت زیبایی معنوی برای انسان‌های صاحب کمال که از درک عقلانی و ایمان بیشتری برخوردارند، توصیف‌ناپذیر است و انسان‌های کمال نیافته نیز از درکش عاجزند؛ به نمونه‌هایی از زیبایی معنوی اشاره می کنیم:

یک – عقل

عقل از مصادیق زیبایی معنوی است. امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: «زیبایی صورت، جمال ظاهری است و زیبایی عقل، جمال باطنی» .(۱)هیچ جمالی زیباتر از عقل نیست.

دو – علم

در نگاه دین، علم از مظاهر زیبایی است. امام‌علی علیه السلام می‌فرماید:

«الْعِلْمُ جَمَال»(۲)؛ «دانش، زیور و زیبایی انسان است» . علم، زیباست؛ زیرا حیات‌بخش است و به حیات بشری زیبایی می‌بخشد.

۱- عیون الحکم و المواعظ، علی الواسطی، ص ۴۵.

۲- غررالحکم و درر الکلم، ص ۴۲.

ص:۲۸

سه – نیت خوب

اندیشه و نیت زیبا در اعمال و رفتار، از دیگر زیبایی‌های معنوی است. نیت زیبا نشان از نگاه مثبت به جهان است. امام‌علی علیه السلام می‌فرماید
: «حُسْنُ النِّیَّهِ جَمَالُ السَّرَائِر»(۱)؛ «نیت خوب، زیبایی سیرت ماست» .

چهار – حیا

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «حیا وسیله رسیدن به هر زیبایی و نیکی است» .(۲)
امام صادق علیه السلام در معنای حیا می‌فرماید:
«اَلحَیاءُ نورٌ جَوهرُهُ صَدرُ الایمان»(۳)؛ «حیا نوری است که ذات آن، سرآمد ایمان است» . با صفت زیبای حیا از شخصیت ارزشمندتری برخوردار می گردیم.

پنج – صبر و استقامت

یکی دیگر از زیبایی‌های معنوی که بارها در قرآن و روایات از آن صحبت شده است، صبر و استقامت است و یکی از نشانه‌های بزرگی و زیبایی روح، صبر در برابر حوادث و مشکلات است.
امام علی علیه السلام می‌فرماید:
الصّبرُ اَحْسنُ حُللِ الایمانِ وَ أَشرَفُ خَلایقِ

۱- غررالحکم و درر الکلم، ص ۹۲.
۲- بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۲۱۱.
۳- مصباح الشریعه، امام صادق علیه السلام، ص ۵۱.

ص:۲۹

الاِنسانِ.(۱)

صبر، نیکوترین زینت ایمان و ارجمندترین خوی انسان است.

قرآن انسان را به صبر دعوت کرده و نتیجه برخورداری از این خلق زیبای معنوی را همراهی خداوند با صابران دانسته است. . .

وَاصْبِرُوا إِنَّ اللّه مَعَ الصّابِرينَ (انفال: ۴۶) .

تبسم در هنگام سختی‌ها و مشکلات، بهترین زیبایی معقول را به انسان می‌بخشد. بیایید در زیبایی‌های ابتدایی و محدود، توقف نکنیم و به هدف‌های عالی زیبایی معنوی برسیم. بدانیم که جمال مادی وسیله عروج است نه هدف. اگر زلیخا در جمال حسی متوقف شده بود، قطعاً به مراتب بالا نمی‌رسید. امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

صِيانَةُ المَرْأَةِ أَنْعَمُ لِحالِها وَ أَدْوَمُ لِجَمالِها.(۲)

پوشش زن برای او بهتر است و زیبایی‌اش را پاینده‌تر

می‌سازد.

زیبایی معنوی مقدمه‌ای برای مشاهده جمال الهی است. سالک الی الله برای مشاهده جلال و جمال الهی، باید مراحلی را طی کند. زیبایی‌های مادی مجازی، مرحله‌ای برای رسیدن به زیبایی‌های معنوی و زیبایی‌های معنوی مرحله دیگر برای صعود به مرحله عشق الهی است. از منظر قرآن تمام زیبایی‌هایی که در عالم طبیعت

۱- غررالحکم و درر الکلم، ص ۲۸۱.

۲- همان، ص ۴۰۵.

ص:۳۰

وجود دارد، به خداوند نسبت داده شده و به یک نقطه ختم می‌شوند و همه برای دیدن زیبایی جمال الهی است.

شش – عفاف

عفاف از مهم‌ترین مصادیق زیبایی معنوی است. به لحاظ اهمیت این زیبایی در زنان، در ادامه به صورت مستقل بررسی خواهد شد.

ب) زیبایی ظاهری و مادی

از آنجا که انسان دارای دو بعد روحی و جسمی است، آن‌گاه که زیبایی با روح انسان ارتباط پیدا کند، زیبایی معنوی مصداق پیدا می‌کند و آن‌گاه که با جسم انسان ارتباط پیدا کند، زیبایی جسمی و ظاهری مصداق پیدا می‌کند.

در مباحث گذشته به زیبایی‌های معنوی که مربوط به روح انسان بود اشاره‌ای شد و در این قسمت به زیبایی‌های ظاهری و مادی می‌پردازیم.

در فرهنگ زیباشناسی قرآن، افزون بر زیبایی روحی انسان که خلیفه الهی است به زیبایی جسمی وی نیز توجه شده است. در معارف قرآنی به زیبایی زن‌های دنیوی و زن‌های بهشتی (حوریان) اشاره شده است.

فرهنگ قرآن، افزون بر اینکه زن را از جلوه‌های زیبایی خلقت دانسته، به جنبه‌های احساسی و عشق آفرینی او نیز اشاره کرده است.

ص:۳۱

عشق، زاییده زیبایی است و زن به عنوان مظهر جمال، عشق‌آفرین است.

درخور توجه است که در صورت غلبه مصادیق زیبایی معنوی، فقدان زیبایی‌های ظاهری و مادی، خیلی نمود ندارد و برعکس اگر زیبایی ظاهری بدون وجود زیبایی معنوی باشد، سریع رنگ می‌بازد و پایدار نمی‌ماند. به همین علت، زیبایی معنوی به زن، زیبایی ماندگار و اصیل می‌دهد.

در فرهنگ قرآن افزون بر زن، به مصادیق دیگر از زیبایی‌های مادی، مثل آسمان، جانداران، طبیعت، رنگ‌ها و. . . . پرداخته می‌شود.

إِنَّا جَعَلْنا ما عَلَى الأَرْضِ زِينَةً لَها؛ «ما آنچه را روی زمین است، زینت آن قرار دادیم» . (کهف: ۷)

وَ لَقَدْ زَيَّنَّا السَّماءَ الدُّنْيا بِمَصابِيحَ؛ «ما آسمان پایین [نزدیک] را با چراغ‌های فروزانی زینت بخشیدیم» . (ملک: ۵)

إِنَّا زَيَّنَّا السَّماءَ الدُّنْيا بِزِينَةٍ الْكَواكِبِ؛ «ما آسمان پایین [نزدیک] را با زیور ستارگان آراستیم» . (صافات: ۶)

وَ تَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَها؛ «و زیوری که آن را بر خود می‌پوشانید [همچون مروارید] از آن استخراج کنید» . (نحل: ۱۴)

در ادامه این بحث به مسئله عفاف که از مهم‌ترین مصادیق زیبایی معنوی زنان است، می‌پردازیم.

ص:۳۲

۵-عفاف، مهم‌ترین مصداق زیبایی معنوی زنان

اشاره

عفاف از مهم‌ترین مصادیق زیبایی معنوی زنان است. پیامبر اکرم (ص) فرمود:

«العَفافُ زِینةُ النِّساءِ»(۱)؛ «عفت، زینت زنان است» .

عفاف، از جمله زینت‌های معنوی است که آنچنان زیبایی به زن می‌دهد که قابل زوال نیست؛ زینتی پایدار که نشانه خردورزی فرد عفیف است.

امیرالمؤمنین علیه السلام در این باره فرمود:

«مَنْ عَقَل عَفَّ» (۲)؛ «عاقل، عفت پیشه می کند» . رعایت عفاف برای همه زیباست به ویژه برای کسانی که از زیبایی ظاهری برخوردارند که زکات زیبایی آنها، رعایت عفاف است. حضرت علی علیه السلام در این زمینه می‌فرماید:

«زَکاةُ الْجَمالِ العَفافُ» (۳)؛ «زکات زیبایی، عفاف است» . همان‌طور که پرداختن زکات مال، موجب برکت و حفظ مال می‌شود، با رعایت عفاف، زیبایی ظاهری، ماندگار و مایه برکت و خیر می گردد.

الف) واژه‌شناسی عفاف

عفاف با فتح حرف اول، از ریشه عفت است. «راغب اصفهانی» در مفردات، عفت را این گونه معنا می کند: «عفت، پدید آمدن حالتی برای نفس است که

۱- نهج الفصاحه، ص ۳۸۳، ح ۲۰۰۸

۲- غررالحکم و درر الکلم، ص ۵۳.

۳- همان، ص ۲۵۶.

ص:۳۳

به وسیله آن از فزون‌خواهی شهوت جلوگیری شود» .(۱)

«ابن‌منظور» در لسان‌العرب، عفت را «خویشتن‌داری از آنچه حلال و زیبا نیست» معنا می‌کند.(۲)عفاف در لغت‌نامه دهخدا، به پارسایی و پرهیزکاری معنا شده است(۳)و دکتر معین نیز در فرهنگ فارسی معین، عفاف را به همین معنا آورده است.(۴)

عفت، نوعی منش و رفتار درونی است، ولی نمود عینی و رفتاری نیز دارد؛ ازاین‌رو، به فردی عفیف می‌گویند که این حالت در رفتار او آشکار باشد.

ب) شمول و گستردگی

اشاره

چنان‌که از مفهوم واژه عفاف برمی‌آید، عفاف معنای بسیار گسترده‌ای دارد و حیطه‌های گوناگونی را شامل می‌شود:

یک – عرصه‌های وجودی انسان

عفاف فقط به پوشش و وضع ظاهر و حتی فقط به رفتار انسان خلاصه نمی‌شود، بلکه سایر عرصه‌های وجودی انسان در عرصه ذهن (فکر، اندیشه و دانش) و قلب (احساس، گرایش) را نیز در برمی‌گیرد. البته این عرصه‌های وجودی انسان بر یکدیگر تأثیر دارند و

۱- معجم المفردات، ص ۳۵۰.

۲- لسان العرب، ج ۹، ص ۲۵۳.

۳- لغت‌نامه دهخدا، ج ۱۰، ص ۱۴۰۸۱.

۴- فرهنگ فارسی معین، ج ۲، ص ۲۳۱۹.

ص:۳۴

عفت اعضای بیرونی از عفت اعضای درونی سرچشمه می گیرد.

دو – اعضا و جوارح

عفاف مربوط به عضو خاصی از بدن نمی‌شود، بلکه همه اعضا و جوارح انسان باید عفیف باشد. البته عفت هر عضو با سایر اعضا متفاوت است.

عفت چشم به خودداری از نگاه به نامحرم و عفت شکم به خودداری از مال حرام است.(۱)

سه – زن و مرد

عفاف مخصوص زن نیست، بلکه مردان نیز باید

عفیف باشند. حتی عفت در پوشش و ظاهر نیز علاوه بر زنان در مردان نیز مطرح است. البته طبیعی است که سطح و نوع پوشش در زن با مرد یکسان نیست.

ج) پیوند حجاب و عفاف از دیدگاه دین

حجاب از آثار عفت است. با پوشش، حجاب محقق می‌شود، ولی تحقق عفاف به صرف پوشش نیست. پوشش همراه با ناز و عشوه، نگاه به نامحرم، پوششی غیرعفیفانه است. عفاف، حالتی درونی است و حجاب به ظاهر و شکل برمی گردد؛ یعنی یکی، ظاهری و دیگری، باطنی است. هرچه حجاب و پوشش ظاهری،

۱- ر. ك: میزان الحكمۀ، محمد محمدی ری‌شهری، ج ۳، صص ۲۰۰۵ - ۲۰۰۹.

ص:۳۵

مناسب‌تر باشد، در تقویت و پرورش عفت، اثرگذارتر است. حجاب، میوه عفاف و عفاف، ریشه حجاب است.

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «بِالعَفَافِ تَزکُو الاَعمالُ»(۱)؛ «با عفاف، اعمال، پاک و پاکیزه می‌شود» . بنابراین آنچه سبب تحقق تأثیرهای حجاب در جامعه می‌شود، پوشش عفیفانه است؛ وگرنه پوشش بدون عفاف نمی‌تواند برای فرد و جامعه، آثار و برکاتی داشته باشد.

متولیان فرهنگی باید تدبیری بیندیشند که حریم عفاف و حیا حفظ شود و توجه داشته باشند که جامعه عفت‌شکن نمی‌تواند در برابر هیچ خطری مصون باشد. به همین دلیل، پیامبراکرم (ص) در رهنمودها و نیز سیره

عملی خویش، بر جلوگیری از اختلاط زن و مرد هنگام رفت‌وآمد تأکید داشت؛ زیرا این مسئله در شکسته شدن حریم عفاف بسیار اثرگذار است. با توجه به اینکه زنان در نماز جماعت شرکت می‌کردند، روزی پیامبر به یکی از درها اشاره کرد و فرمود: «خوب است این در را به زنان اختصاص دهیم» .(۲)

از امام علی علیه السلام نقل می‌کنند که روزی با گروهی از اصحاب نزد رسول الله (ص) بودند. پیامبر از آنان درباره اینکه چه چیز برای زنان بهتر است، پرسید و کسی پاسخی نداشت. حضرت علی علیه السلام به خانه فاطمه علیهاالسلام آمد و

۱- میزان الحکمهٔ، ج ۳، ص ۲۰۰۸.

۲- سنن ابی داوود، ج ۱، ص ۱۰۹، به نقل از مسئله حجاب، ص ۲۳۳.

ص:۳۶

شرح ماجرا را گفت. فاطمه علیهاالسلام فرمود:

خَیرٌ لِلنِّساءِ اَن لا یَرَیْنَ الرِّجالَ و لایَراهُنَّ الرِّجالُ.(۱)

برای زنان بهتر است که مردان را نبینند و همچنین مردان آنها را نبینند.

وقتی حضرت، نزد پیامبر برگشت و ماجرا را بیان کرد، رسول‌الله (ص) از این پاسخ حضرت زهرا علیهاالسلام شادمان شد. پیامبر درباره روش عبور زنان از خیابان فرمود:

لَیسَ لِلنِّساءِ مِن سَرَوات الطَّریقِ شَیءٌ و لَکِنَّهَا تَمشِی مِن جَانِبِ الحائطِ وَ الطَّریقِ. (۲)

زنان از وسط کوچه و خیابان نگذرند، بلکه از کنار و حاشیه راه بگذرند.

همچنین پیامبر اکرم (ص) در ماجرای بیعت با زنان، از آنها بیعت گرفت که با مردان بیگانه خلوت نکنند.(۳)خلوت با مردان، حریم‌شکن است و به دژ مستحکم حیا و عفاف آسیب می‌رساند. ازاین‌رو، پیامبر از زنان درباره این موضوع بیعت گرفت که حکایت از اهمیت مسئله حفظ حریم عفاف دارد.

کوتاه سخن آنکه عفاف و حجاب، دو واژه در هم‌تنیده‌اند که تفکیک آنها امکان‌پذیر نیست. پوشش، از نشانه‌های عفاف است و عفاف بدون پوشش، قابل تصور

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۳.

۲- همان، ص ۱۳۲.

۳- همان، ج ۱۲، ص ۱۴۴.

ص:۳۷

نیست. نمی‌توان به مرد یا زنی که عریان یا نیمه عریان در جامعه ظاهر می‌شود، عفیف گفت. به هرحال، پوشش، نشانه عفاف است و اساسی‌ترین فلسفه معنوی پوشش در میان اقوام و ملل، حفظ این ویژگی است. القای تفکر تفکیک بین عفاف و حجاب، القایی شیطانی است؛ زیرا فاصله انداختن میان ارزش‌ها با نمودهای عینی آن، به معنای نابودی ارزش‌ها به گونه‌ای زیرکانه و مزورانه است. معنای جدایی حجاب از عفاف و تأکید بر عفت بدون حجاب، چیزی جز گرفتن عفت از زنان نیست. در یک جمله می‌توان گفت که حجاب، میوه عفاف است. فردی که از ملکه عفاف برخوردار است،

مسلماً از درون خویش، پیام پوشش عفیفانه و حجاب را دریافت می‌کند.

د) نابودی عفاف و حجاب در غرب و آثار آن

در برابر طرح نبوی، برای حضور عفیفانه زنان در جامعه، طرح دیگری شکل گرفت که ره‌آورد آن، نابودی عفاف و حجاب در جامعه است. بنیان‌های این طرح، براساس نفی تمام تفاوت‌های میان زنان و مردان و تأکید بر این تفکر است که باید دختران در جامعه آموزش‌هایی ببینند تا بتوانند همانند مردان نقش‌هایی را در جامعه به عهده گیرند.

خانواده اساسی‌ترین نهاد جامعه، مورد تهاجم جدی قرار گرفت و نقش مادری و همسری که از مهم‌ترین و

ص:۳۸

زیباترین نقش‌های عالم است، نقشی سنتی و عاملی برای محدود کردن آزادی زنان مطرح گشت.

بی‌حجابی و بی‌بندوباری در اجتماع، از طرفی سبب تحریک غرایز مردان می‌شود و از طرف دیگر میل و رغبت و انگیزه آنها را نسبت به همسرانشان کاهش می‌دهد و به این ترتیب، بی‌عفتی اجتماعی سبب تضعیف بنیان خانواده می‌شود.

نظریه‌پردازان این تفکر، با شعار ستیز زنان با ازدواج، خانواده و مردان و فرزندان، به گمان اینکه خانواده، عرصه سلطه‌طلبی و استیلای مردان بر زنان است، به

جنگ این نهاد طبیعی و همیشه در جریان بشری رفته‌اند. آنان معتقدند که تربیت فرزندان از سوی مادران و تعهد تمام‌وقت زن برای استحکام پایه‌های زندگی زناشویی، تلاشی بی‌ارزش است و باید وقت و انرژی زنان صرف تولید بازار شود.

اکنون دستاوردهای این تفکر را از دیدگاه زنان فرهیخته‌ای که از نزدیک، آثار این‌گونه اندیشه‌ها را تجربه کرده‌اند، بررسی می‌کنیم و قضاوت نهایی را به خوانندگان محترم می‌سپاریم.

خانم «سوزان فالودی» در کتاب «بک‌لش» ، درباره اینکه مجموعه این تلاش‌ها جز بدبختی، ارمغان دیگری برای زن هویت‌باخته آمریکایی نداشته است، می‌نویسد:

ص:۳۹

در پشت این سرور و بزرگداشت پیروزی زنان در آمریکا و در ورای اخباری که همواره و بی‌وقفه تکرار می‌شود که مبارزه برای حقوق زن به ثمر نشست، پیام دیگری خودنمایی می‌کند. این پیام به زنان می‌گوید: «اکنون شما آزاد و برابر هستید، ولی هیچ‌وقت بدبخت‌تر از این نبوده‌اید»(۱)

خانم «بتی فریدان» می‌گوید:

امروز تنهایی زنان مستقل، سلامتی روانی آنها را

تهدید می‌کند. اکنون زنان به یک بحران جدید هویت مبتلا شده‌اند که اسم خاصی ندارد. چطور ممکن است زنانی که در چنین مشکلات و بحران‌های بغرنج و خطرآفرینی به سر می‌برند، خوشبخت نامیده شوند؟ ! زنان، افسرده و غمگین هستند، چون آزادند. زنان، اسیر و برده آزادی خود شده‌اند. حرکت و نهضت زنان برای کسب آزادی و برابری که بارها در گوش ما زمزمه می‌شد، دشمن سرسخت خود زنان شده است.(۲)

بشر پس از تجربه ناکامی‌ها و احساس تلخ بدبختی، اندوه، افسردگی و بی‌هویتی، به تکاپو افتاده است تا علل افول شخصیت انسانی خویش را در این جامعه مدرن و آزاد جست‌وجو کند. امروزه در غرب، کسانی

۱- فمینیسم در آمریکا تا سال ۲۰۰۳، دبیرخانه همایش سراسری، ص ۵.

۲- همان، ص ۹.

ص:۴۰

برخاسته‌اند که چشم خویش را نمی‌توانند بر این حقایق ببندند. ازاین‌رو، جنبشی به راه انداخته‌اند تا به جنگ اندیشه‌های مخالف طبیعت و سرشت انسانی بروند.

ه) رویکرد زنان غربی به حجاب و عفاف

ناکامی‌های انسان در عصر حاضر، تجربه قرن‌ها روی‌گردانی از دین، اخلاق و فطرت آدمی است. شکست مدرنیته در ادعای بی‌نیازی از دین و آشفتگی‌های ناشی از اندیشه‌های ضددینی و اخلاقی، موجب شده است که
حریصانه به دنبال راهی برای نجات از این همه سردرگمی باشد. او، امروز گمشده خود را در بازگشت به سرشت خویش و مذهب می‌جوید.
نویسنده کتاب «نابودی عفاف، ارمغان فمینیسم» می‌گوید: «دلیل روآوردن بسیاری از افراد به مذهب، یافتن زندگی جدید است» . او گره‌خوردن به امور قدسی را امری مهم می‌داند و نتیجه می‌گیرد: «در حضور قدسی باید خود را پوشاند»(۱)
این نویسنده در جایی دیگر می‌گوید: «در آمریکا، انقلابی در بازگشت به پوشش‌های عفیفانه در حال شکل‌گیری است» . همچنین در مقاله‌ای در مجله «تایم» ، به تاریخ جولای ۱۹۸۹م از موج عظیم حرکت به سوی عفت و محافظه‌کاری سخن به میان آمده است و بر

۱- فمینیسم در آمریکا تا سال ۲۰۰۳، ص ۸۵.

ص:۴۱

اساس گزارش این روزنامه، تقاضا برای لباس‌های پوشیده، سال به سال افزایش می‌یابد.(۱)

خانم «دایان پاسنو» ، نویسنده کتاب «فمینیسم، راز زندگی یا اشتباه» و مدیر مؤسسه مطالعات خانواده می‌نویسد:

به نظر ما، تلاش برای کنار گذاشتن خداوند، در جهت حذف آرا و قوانین اخلاقی از جامعه، کاری بیهوده و بی‌معناست و نتایج اسفباری چون افزایش

تعداد مادران مجرد، پدران غایب، ایدز، ادبیات و فرهنگ شهوانی و سقطجنین دارد. باید به زنان بگوییم خداوند، راه نجات را که ارج نهادن به کرامت انسانی است، در شما نهفته است. اگر برای کسب ارزش و شأن به نهضت فمینیسم متوسل شوید، جز ناامیدی بهره‌ای نخواهیم برد.(۲)

من به آنچه فمینیست‌ها ارائه می‌دهند، اعتراض دارم. سعادت و شادمانی حقیقی انسان جز از طریق ارتباط با خداوند میسر نیست. امروز روز نبرد زنان مؤمن است. اگر خداوند را بخوانید، به شما پاسخ خواهد داد. از یاد نبرید که نبرد حقیقی را خداوند رهبری می‌کند و شما در سپاه او، سرباز کوچکی هستید.(۳)

مجال برای پرداختن به این‌گونه باورها و

۱- فمینیسم در آمریکا تا سال ۲۰۰۳، ص ۵۹.

۲- همان، ص ۷۳.

۳- همان.

ص:۴۲

رویکردهای اندیشمندان غرب نیست، ولی همین مقدار کافی است تا بدانیم رویکرد زنان مسلمان اروپا، به‌ویژه فرانسوی‌ها به حجاب، رویکردی دینی و اخلاقی است. دختر باحجاب فرانسوی، به هیچ قیمتی حاضر نیست حجاب خویش را کنار گذارد، زیرا دریافته است که ارزش‌ها و هنجارهای دینی، یگانه راه سعادت و هدایت اوست و برای فرار از سرگشتگی و سرشکستگی، یگانه عنصر هویت‌بخش و عزت‌آفرین، آموزه‌های دینی و در رأس آنها، عفاف است.

و) نقش مردان در مرزبانی از حریم عفاف زنان

اشاره

نظر به اهمیت حریم عفاف زنان که مهم‌ترین عامل بازدارنده زنان از زشتی‌هاست، در آموزه‌های دینی تدابیری برای حفظ این حریم اندیشیده شده است:

یک – آراستگی مردان در مقابل همسرانشان

در تعالیم اسلام، جهت حفظ بنیان خانواده و جلوگیری از بی‌عفتی زنان شوهردار، به مردان توصیه شده است که خود را برای همسرانشان آراسته کنند تا نظر آنان به مردان نامحرم نباشد.

امام رضا علیه السلام در این مورد می‌فرماید:

تَهیئَةُ الرَّجلِ لِلمرأةِ یَزیدُ فی عِفَّتها. . .(۱)

آراستگی شوهر برای زن، عفت زن را زیاد می‌کند و

۱- بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۳۰۷.

ص:۴۳

زنان ترک عفت کردند، چون همسرانشان، آراستگی را برای آنها ترک کردند.

همچنین «حسن بن حمیم» می گوید:

از امام رضا علیه السلام در مورد علت خضاب کردن ایشان سؤال کردم حضرت فرمود: «زن دوست دارد تو را آراسته ببیند؛ همان‌طور که تو دوست داری او را آراسته ببینی. همانا کم‌توجهی شوهر در آراستگی،

زن را از عفاف به فسق خارج می کند»(۱)

امام رضا علیه السلام در مورد دلیل خروج زنان بنی‌اسرائیل از حریم عفاف می‌فرماید:

به درستی که زن‌های بنی‌اسرائیل از عفاف خارج شدند و مرتکب گناه گردیدند و خارج نکرد آنها را مگر کمی آراستگی همسرانشان.

همچنین فرمود: «زن از تو همان چیزی را می‌خواهد که تو از او می‌خواهی» .(۲)

دو – خودداری از چشم‌چرانی

بسیاری از زنان برای جلب توجه مردان نامحرم به بی‌حجابی روی می‌آورند. چنان‌که مردان عفت چشم پیشه کنند و با نگاه‌های خود زنان را بر بی‌حجابی ترغیب نکنند، یکی از عوامل جلوه گری و خودنمایی زنان از بین می‌رود.

۱- بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۱۰۲.

۲- همان.

ص:۴۴

سه – بی‌توجهی و بی‌مهری به زنان بدحجاب

برخورد مردان با زنان بدحجاب در محیط و تعاملات اجتماعی در تداوم رفتار آنها بسیار مؤثر است. برخی از مردان با خوش‌رفتاری و ملاطفت‌های بی‌جا با زنان بدحجاب ناخواسته آنها را بر بدحجابی تشویق می‌کنند و در مقابل زنان با حجاب را از عفت و حجابشان

سرخورده می‌کنند به طوری که به مرور بی‌حجابی زنان به عاملی برای امتیازگیری آنها از مردان در روابط اجتماعی منجر می‌شود و زنان عفیف و با حجاب منزوی و مطرود می‌شوند.

مثلاً میوه‌فروشی را تصور کنید که با زنان بدحجاب بسیار خوش‌برخورد است و اجناس مرغوب را در اختیار آنها قرار می‌دهد، ولی با زنان باحجاب به سردی برخورد می‌کند

۶–زیبایی ظاهری ابزار اغوای شیطان

مفسر بزرگ قرآن، آیت‌الله «جوادی‌آملی» می‌فرماید:

نعمت‌های ظاهری، ابزار شیطنت است. شیطان برای فریب و اغوای انسان‌ها، همین نعمت‌های ظاهری را تزیین کرده، ابزار اغوای انسان‌ها قرار می‌دهد: لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الأَرْضِ وَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ (حجر: ۳۹) ، وَ لَأُضِلَّنَّهُمْ وَ لَأُمَنِّيَنَّهُمْ (نساء: ۱۱۹) او با تزیین و زیبا

ص:۴۵

جلوه‌دادن نعمت‌ها و زیورهای دنیا، انسان را گرفتار تمنّیات و آرزوهای دور و دراز می کند.

قرآن کریم زینت‌های ظاهری، مانند باغ و بنا را مایه آرایش زمین می‌داند و ابزار آزمایش انسان، نه مایه آراستگی انسان، و آن را ناپایدار معرفی می کند: إِنَّا جَعَلْنا ما عَلَى الأَرْضِ زِينَةً لَها لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا * وَ إِنَّا لَجاعِلُونَ ما عَلَيْها صَعِيداً جُرُزاً (کهف:۷و ۸) زیرا هر یک از نعمت‌ها و مناصب دنیوی، چنان‌که فصل خرمی و بهاری دارد، فصل پژمردگی و خزانی نیز در پی دارد. پس زینت‌های ظاهری، زینت زمین است و سرانجام نیز پژمرده شده، به اجزای زمین تبدیل می‌شود.

اما زینت انسان از نظر قرآن کریم «ایمان» است: وَ لكِنَّ اللهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَ كَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيانَ. (حجرات:۷) بنابراین، فریفتگان زینت زمین، تحت ولایت شیطانند و گرویدگان به ارزش‌های معنوی، تحت ولایت رحمان. تشخیص «زینت ارض» از «زینت قلب» چندان دشوار نیست، اما انسان بر اثر اغوای شیطان، گاهی نقمت را نعمت پنداشته، به آن دل خوش می‌دارد؛ مانند اینکه گروهی نفاق و بیماردلی و بریدن از امت اسلامی و کناره‌گیری از جهاد را نعمت می‌پندارند.(۱)

۱- تسنیم، عبدالله جوادی آملی، ج ۱، ص ۵۲۹.

ص:۴۶

این هشدار خیلی جدی قرآن است که اگر تمام همّ و غمّ ما متوجه زینت‌های دنیوی باشد، نصیب ما را از آخرت کم می کند. طبیعی است خانمی که تمام همّ و غمش متوجه انواع و اقسام لباس‌های زیبا، مدها، آرایش‌ها و. . . باشد، دیگر فرصتی ندارد تا به آخرت بیندیشد و ره‌توشه‌ای برای حیات اخروی تهیه کند. ولی وقتی ما باور داریم که دنیا و زینت‌های آن، کاملاً زودگذر است و همه اینها مانند پلی است که باید از آن بگذریم و جایگاه اصلی ما در حیات ابدی است، آن‌گاه فریفته و دل‌بسته نعمت‌ها و زینت‌های دنیوی نخواهیم شد.

باید توجه داشته باشیم که خداوند زینت‌های مادی را وسیله آزمایش انسان‌ها معرفی کرده است تا روشن شود چه کسی شایسته‌ترین عمل را انجام می‌دهد:

إِنَّا جَعَلْنا ما عَلَی الأَرْضِ زِینَهً لَها لِنَبْلُوَهُمْ أَیُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا (کهف: ۷)

ما آنچه را روی زمین است، زینت آن قرار دادیم تا آنها را بیازماییم که کدام یک دارای بهترین عمل هستند.

زمین، سرشار از زینت است و برای انسان آفریده شده است تا مایه آزمونش باشد. مقصود آیه کریمه این است که آدمیان را خواهیم آزمود که کدام یک از این زینت، بهره‌ای صحیح می‌برند؛ زینتی که برای انسان

ص:۴۷

مهیا گشته است تا با همه توان در راه عبادت خدا بکوشد. پس در این راه، او همواره آزموده و ارزیابی خواهد شد.

باید دانست که خداوند، احساس زیبایی را مدخلی برای ایمان انسان قرار داده است. بنابراین تمام انسان‌ها

باید ببینند که محبوب آنان کدام یک از زینت‌هاست. آیا چهره‌های زیبا و زینت‌های آنان، او را به خود مشغول نموده و دل‌هایشان را می‌رباید و به تجمل‌پرستی، مدگرایی افراطی و تقلیدی، خودآرایی در جامعه و تحریک شهوات و هوس‌های پلید، بسنده کرده یا زیبایی‌های معنوی، آنان را شیفته نموده است.

در این آزمایش الهی، شخصیت حقیقی افراد و میزان عقل و خردمندی، ایمان، اخلاق، اراده و استقامت آنان روشن می‌گردد که آیا دل به باقی می‌سپارند یا فانی؟ آیا در استفاده از زیورهای مادی، میانه‌روی را پیشه خود می‌کنند یا دچار افراط و تفریط می‌شوند؟ آیا زنان با خودآرایی در خانه، به زندگی، حرارت، نشاط، صفا و صمیمیت بخشیده و بنیان خانواده را مستحکم می‌نمایند یا به خودنمایی و جلوه‌گری در جامعه و تحریک شهوت‌ها و ربودن دل‌ها مشغول می‌شوند. آیا به زندگی زودگذر دنیا به جای آخرت راضی شده‌اند؟ ! فَما مَتاعُ الْحَیاةِ الدُّنْیا فِی الآخِرَةِ إِلاَّ قَلِیلٌ (توبه: ۳۸) . در این صورت، متاع دنیا در مقایسه با آخرت، بسیار کم است.

ص:۴۸

۷-دختران جوان و زیباگرایی

جوان، شیفته اظهار وجود و دلباخته ابراز لیاقت و شایستگی است. برای جوان، اثبات شخصیت اجتماعی، مطبوع‌ترین و شیرین‌ترین لذت روحی است و برای

رسیدن به آن از هیچ تلاش و کوششی، دریغ نمی‌کند. او دوست دارد در جامعه مقبول و مورد توجه باشد و سعی دارد از راهِ خوبْ لباس پوشیدن، خوب حرف‌زدن و رعایت آداب معاشرت و امثال آن، به این مهم برسد. در دین به این تمایل جوانان، به ویژه دختران توجه شده و مورد هدایت قرار گرفته است. در حقیقت منشأ شخصیت، مقبولیت و بزرگی، خرد و دانش است و رشد همه خوبی‌ها و نیکی‌ها در میزان عقلانیت و خردورزی است.(۱)

رسول گرامی اسلام (ص) می‌فرماید: «همه خوبی‌ها و نیکی‌ها به‌وسیله عقل، نصیب انسان می‌شود» . (۲)انسان در پرتو عقلانیت است که می‌تواند به مصادیق زیبایی و راه‌های مقبولیت برسد. انسان به وسیله عقل است که می‌تواند در رابطه با کیفیت لباس پوشیدن، حرف زدن، آرایش کردن و. . . به نتایج مطلوب برسد و از افراط و تفریط مصون بماند؛ چرا که اعتدال در توجه به ظاهر،

۱- ر. ک: روانشناسی زن در نهج البلاغه، مریم معین الاسلام و ناهید طیبی، ص ۱۳۳.

۲- تحف العقول، ص ۵۴.

ص:۴۹

نشانه خردورزی انسان است. آموزه‌های دینی از تمایل جوانان و زیبایی‌دوستی در محدوده عقل و شرع، حمایت می کند.

علت تأکید بزرگان دینی بر توجه به حس زیباخواهی دختران جوان، این است که توجه به این احساس فطری به تکامل ذوق و شکفتن احساسات جوان کمک می کند و او را به سوی پیشرفت‌های روحی و عاطفی حرکت می‌دهد. البته اسلام از توجه افراطی به ظاهر و غفلت از زیبایی‌های باطن، نهی کرده است و توقف صددرصد در زیبایی ظاهری از نظر دین مطرود است. اسلام می‌خواهد زن جوان، ضمن توجه به ظاهر، به جمال عقل، علم، هنر و اخلاق هم توجه نماید و این مؤلفه‌هاست که زیبایی ماندگار و ستودنی به جوان می‌دهد.

۸-تدابیر اسلام برای تعدیل حس زیباگرایی

اشاره

اسلام برای هدایت حس زیباگرایی انسان‌ها به ویژه زنان، تدابیری اندیشیده است که به دو تدبیر آن اشاره می گردد:

الف) توسعه مصادیق زیبایی

نخستین تدبیر اسلام این است که نگاه ما را نسبت به زیبایی و اینکه زیبایی را منحصر به زیبایی‌های ظاهری بدانیم، تغییر می‌دهد. این معنا یک گستره وسیع‌تری از

ص:۵۰

زیبایی را پیش روی ما قرار می‌دهد تا فقط به زیبایی‌های ظاهری نپردازیم. ازاین‌رو یکی از آموزه‌های دینی برای تعدیل این مسئله، توجه به زینت‌های باطنی است؛ همان‌طور که حضرت‌علی علیه السلام می‌فرماید:

«زینَةُ الْبواطِنِ اَجملُ مِن زینَةِ الظَّواهرِ»(۱)؛ «زیبایی‌های باطنی زیباتر از زیبایی‌های ظاهری است» .

تمام همّ برخی خانم‌ها این است که زیبایی‌های ظاهری را به شکل افراطی در خودشان ایجاد کنند؛ انواع و اقسام طلاها، لباس‌های با مد جدید. اما خانم‌های فرهیخته‌ای که از زیبایی‌های باطنی، مثل قدرت تعقل، فهم، موقعیت علمی، اجتماعی، ایمان و عفاف برخوردارند، مقبول‌ترند. خانمی که تمام زیبایی‌هایش منحصر در زیبایی‌های ظاهری است، اگر نتواند درست سخن بگوید و با دیگران تعامل خوبی برقرار کند و حتی آداب معاشرت را رعایت نکند، این زیبایی‌های ظاهری رنگ می‌بازد. ولی خانمی که به زیبایی‌های باطنی هم توجه دارد، هرچه بیشتر با افراد ارتباط برقرار می‌کند، در دیدگاه آنان عظمت بیشتری می‌یابد. این دقیقاً کلام حضرت‌علی علیه السلام است که می‌فرماید:

«زِینَةُ الْبواطِنِ أَجْمَلُ مِنْ زِینَةِ الظَّواهِر» .(۲)

این زینت‌های باطنی شما را زیباتر می‌کند و این

۱- غرر الحکم و درر الکلم، ص ۲۵۴.

۲- همان.

ص:۵۱

زیبایی، ماندگارتر است و زیبایی ماندگار، عظمت شخصیتی به شما می‌دهد. در حالی‌که زینت‌های ظاهری واقعاً عظمت شخصیتی به فرد نمی‌دهد. در فرهنگ قرآن

هم این مسئله مورد تأکید قرار گرفته است.

مفسر بزرگ، آیت الله جوادی آملی می‌فرماید:

خداوند ۹۹٪ زیبایی ممکن را در عالم هستی به حضرت یوسف دادند. جالب اینکه وقتی خداوند می‌خواهد در قرآن ایشان را وصف کند و حرفی از ایشان به میان بیاید، تمام زیبایی را در قدرت برهان ایشان بیان می‌کند. اصلاً حرفی از زیبایی‌های ظاهری حضرت یوسف به میان نمی‌آورد. آنچه قرآن به تجلیل و توصیف آن می‌پردازد، قدرت برهان، استدلال و خود نگهداری حضرت یوسف است.(۱)

ازاین‌رو ما هم اگر ضمن توجه به زیبایی‌های ظاهری در محدوده شرع به زیبایی‌های باطنی همچون خردورزی، عفاف، حیا و علم توجه کنیم، مسیر اعتدال را طی کرده‌ایم.

ب) ارضای حس زیبایی در حاشیه امن

تدبیر دیگر اسلام این است که پیشنهاد می‌کند در خانه خودتان و برای شوهرانتان زیبا بپوشید. از رنگ‌های متنوع استفاده کنید. زینت داشته باشید و

۱- ر. ک سی‌دی‌های تفسیر آیت‌الله جوادی آملی، ذیل آیه ۳۴ سوره یوسف.

ص:۵۲

آرایش کنید.

آنچه آسیب‌زاست، آرایش‌های نامناسب در جامعه است. جامعه، عرصه کار و تلاش است. عرصه عمومی، عرصه خودنمایی و جلوه‌گری نیست. اسلام با ویترین شدن خیابان‌ها و عروسک شدن دختران مخالف است؛ زیرا جامعه را آلوده می‌سازد. همان‌طور که از ورود و عرضه غذای آلوده جلوگیری می‌شود، باید هر آنچه فضای عمومی را آلوده می‌سازد، به صورت یک قانون کلی اجتماعی، ممنوع گردد. آنچه اسلام نمی‌پسندد این است که این مظاهر زیبایی و زیبایی‌خواهی از عرصه خصوصی به عرصه عمومی کشیده شود که در این صورت، برای جامعه آسیب‌زا می‌گردد؛ زیرا حرکت جامعه‌ای را که باید پویا، پرتحرک و در مسیر رشد و تولید علم قرار بگیرد، از کار می‌اندازد و دچار اختلال می‌کند. خانواده‌ها را هم دچار آسیب می‌کند؛ زیرا حضور خانم‌ها در خیابان با رنگ‌ها و مدل‌های مختلف و آرایش‌های گوناگون، آنچنان ذهن مردان را به خود جلب می‌کند که دیگر همسرانشان به نظر نمی‌آیند و در نتیجه زمینه کم‌توجهی به همسرانشان ایجاد می‌شود. به سبب وجود چنین آسیب‌های اجتماعی، اسلام می‌گوید شما این میل به زیبایی و زیبایی‌خواهی را در عرصه‌های خصوصی و محدوده‌هایی که نامحرم وجود ندارد، تأمین کرده و به آن پاسخ دهید.

ص:۵۳

در اسلام روایت‌های زیادی داریم که زنان و مردان را به آراستگی سفارش می کند. بنابر روایتی،

امام‌صادق علیه السلام فرمود: «سه چیز نیاز زن و شوهر است. . .» ، از جمله آنها حضرت می‌فرماید:

زن نیاز دارد که شوهرش در مقابل او آراسته و زیبا ظاهر شود؛ همان‌طور که مرد نیاز دارد زن در مقابل او آراسته باشد.(۱)

توجه به این نیـاز در محیط خانواده باعث می‌شود که هم آن حس زیبایی‌خواهی تأمین شود، هم بنیان‌های خانواده مستحکم گردد؛ زیرا همه عواطف در درون خانه مصرف می‌شود و همه زیبایی‌ها را زن و شوهر از یکدیگر می‌بینند و می‌دانند.

۱- بحارالانوار، ج ۷۸، ص ۲۲۷.

ص:۵۴

ص:۵۵

فصل سوم: زینت، آرایش یا آراستگی

۱-جایگاه زینت و آرایش

با نگاهی به منابع روایی درمی‌یابیم که اسلام به آرایش که از اسباب رسیدن به زیبایی است، توجه بسیار کرده است.

سه زن محضر رسول‌خدا (ص) رسیدند و از شوهران خود شکایت کردند. یکی از آنان درباره خودداری شوهرش از بوی خوش گله داشت. رسول‌خدا (ص) بی‌درنگ درحالی که از روی ناراحتی، ردایش روی زمین کشیده می‌شد، از خانه به مسجد رفت و بر منبر آمد و فرمود:

چه می‌شود گروهی از یاران مرا که ترک گوشت و بوی خوش و زن کرده‌اند؟ ! همانا من هم گوشت می‌خورم و هم بوی خوش به‌کار می‌برم و هم از زنان بهره می گیرم و هرکس از [شیوه و طریق] من اعراض کند، از من نیست. ۱(۱)

۱- اصول کافی، ج ۵، ص ۱۱۹.

ص:۵۶

هنگامی که رسول خدا (ص) نزد اصحاب می‌رفت، به آینه نگاه می کرد، موهای خود را شانه می‌زد و مرتب می کرد و می‌فرمود: «خداوند دوست دارد وقتی بنده‌اش به حضور دوستان خود می‌رود، خود را آماده و زیبا سازد» .(۱)

قرآن کریم می‌فرماید:

یا بَنِی آدَمَ خُذُوا زِینَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ وَ کُلُوا وَاشْرَبُوا وَلا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ (اعراف: ۳۱)

ای فرزندان آدم! زینت خود را در هنگام رفتن به هر مسجدی، با خود بردارید و [از نعمت‌های الهی] برگیرید و بخورید و بیاشامید. ولی اسراف نکنید که خداوند مسرفان را دوست نمی‌دارد.

در این آیه مراد از زینت، می‌تواند هم زینت جسمانی، مانند پوشیدن لباس مرتب و استعمال عطر و هم زینت معنوی، مثل خلوص یا هر دو باشد. آنچه آیه کریمه به آن توجه می‌دهد این است که مواظب باشید اسراف نکنید؛ چراکه طبع زیاده‌طلب انسان، به جای استفاده عاقلانه و معقول، راه تجمل و اسراف را پیش می گیرد.

در آیه بعد همین سوره با لحنی اعتراض‌آمیز درباره کسانی که زینت‌های الهی را تحریم می کنند و آن را

۱- میزان الحکمه، ج ۱، ص ۴۱۴.

ص:۵۷

نشانه زهد می‌دانند، می‌فرماید:

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَالطَّیِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِیَ لِلَّذِینَ آمَنُوا فِی الْحَیاهِ الدُّنْیا. . . (اعراف: ۳۲)

بگو: چه کسی زینت‌های الهی را که برای بندگان خود آفریده و روزی‌های پاکیزه را حرام کرده است؟ ! بگو اینها در زندگی دنیا، برای کسانی است که ایمان آورده‌اند [اگر چه دیگران نیز با آنها مشارکت دارند، ولی] در قیامت، فقط برای مؤمنان خواهد بود.

همچنین اسلام، زنی که خود را برای شوهرش نمی‌آراید، سرزنش کرده است. یکی از زنان پیامبر می‌گوید:

قال رسول‌الله (ص) لبعض نسائه:

ما لی اراک شَعْثاءَ مَرْهاءَ سَلْتاءَ.(۱)

پیامبر (ص) به بعضی از همسرانش فرمود: چرا تو را ژولیده و بی‌سرمه و بی‌خضاب می‌بینم.

در آموزه‌های دینی نه تنها به آراستگی زن تأکید

شده است، بلکه مردان را هم سفارش به رعایت نظافت و آراستگی ظاهر نموده‌اند. رسول گرامی اسلام (ص) فرمود:

پاکیزه باشید و خودتان را شبیه یهود نکنید.

۱- بحارالانوار، ج ۶۷، ص ۱۲۲.

ص:۵۸

زنان یهودی که زناکار شدند، بدان جهت بود که شوهرانشان کثیف بودند و کسی به آنها رغبت نمی‌کرد.(۱)

ازاین‌رو، در آموزه‌های دینی تأکید شده است که خودتان را پاکیزه کنید تا زنانتان به شما متمایل گردند. اهتمام رسول‌خدا (ص) به زینت و آرایش زنان برای همسرانشان، نشان‌دهنده وجود مصالح فردی و اجتماعی است؛ زیرا شارع مقدس، قوانین و دستورهای دینی را براساس مصالح فردی و اجتماعی وضع می‌کند و در هر امری که مصلحتی وجود داشته باشد، احکام متناسب را به‌صورت واجب یا مستحب صادر می‌کند.

۲- آراستگی از نگاه قرآن و روایات

مراد از آراستگی ظاهر، همانا پاکیزه و مناسب‌بودن وضع ظاهر است. بخشی از آراستگی ظاهر به کیفیت پوشش مربوط می‌شود.

دین مقدس اسلام، ضمن پذیرش آراستگی، درباره

چگونگی آراستن ظاهر زن و مرد مسلمان، احکام مشخصی دارد که به وسیله این احکام حدود آن را تعیین می‌کند و مشخص‌کردن حدود آراستگی، دلالت بر پسندیدگی این امر به صورت ضابطه‌مند دارد.

۱- بحارالانوار، ج ۴۲، ص ۱۷۳.

ص:۵۹

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید:

إِنَّ اللّهَ تَعالی یُحِبُّ مِنْ عَبْدِهِ إِذا خَرَجَ إِلَی إِخْوانِهِ أنْ یَتَهَیَّأَ لَهُمْ وَ یَتَجَمَّل.(۱)

همانا خداوند دوست دارد وقتی بنده‌اش نزد برادران خود می‌رود، خود را آماده کند و بیاراید.

امام صادق علیه السلام در این رابطه، دلیل آراستگی خود را چنین می‌فرماید:

أَلْبَسُ وَ أَتَجَمَّلُ فَإِنَّ اللهَ جَمِیلٌ یُحِبُّ الْجَمالَ وَ لْیَکُنْ مِنْ حَلال.(۲)

می‌پوشم و خود را می‌آرایم؛ زیرا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد، ولی باید از حلال باشد.

آراستگی امری پسندیده است. آراستگی در ظاهر، نظم در پوشش، نظافت شخصی و. . . از انضباط درونی و نظم فکری افراد ناشی می گردد. آراستگی ظاهری، نقش مهمی در جاذبه ظاهری فرد و تا حدودی، نشان از باطنی به دور از آشفتگی دارد. آراستگی، عاملی برای آرامش روحی و روانی است و نشان از وقار شخصیت افراد

است؛ به ویژه اگر این آراستگی ظاهری به همراه رسیدگی به درون و آراستگی باطن باشد موجب تعادل شخصیت آدمی و نفوذ فرد در دل دیگری می‌شود و محبوبیت را افزایش می‌دهد. آنچه از نظر اسلام مذموم

۱- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۲۴۹.

۲- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۳۰۴.

ص:۶۰

است، حضور در مجامع عمومی و در برابر نامحرمان بـا آرایش نامنـاسب است؛ چرا که اسـلام با هرچه زمینه گناه و آلودگی را در جـامعه فراهم می‌سـازد، مخـالف است و بی‌شـک، آرایش در فضای عمومی، از عوامل زمینه ساز فساد و تباهی اخلاقی و ارزش‌های دینی اسـت. به‌طـور کلی بایـد گفـت اسـلام بـا هرچه حریم عفـاف و حیـا را تهدیـد می‌کنـد، مخـالف است. ازاین‌رو از دیـد اسـلام آراسـتگی امری پسـندیده است، ولی آرایش کردن دختران و خانم‌هـا در صورتی که در معرض دیـد نامحرمـان قرار بگیرنـد، جـایز نیست. اما در میان همسران و زنان اشکال ندارد. از منظر دین، زنانی که با آرایش و زیبایی در فضای عمومی جامعه، زمینه آلودگی را فراهم سازند، مورد لعن و نفرین خدا و ملائکه قرار می‌گیرند.

امام‌صادق علیه السلام از رسول خدا (ص) روایت می‌کند:

أَیُّ امْرَأَةٍ تَطَیَّبَتْ ثُمَّ خَرَجَتْ مِنْ بَیْتِهَا فَهِیَ تُلْعَنُ حَتَّی تَرْجِعَ إِلَی بَیْتِها مَتَی ما رَجَعَت.(۱)

هر زنی که عطر بزند و سپس از خانه خارج شود، لعنت

بر او فرستاده می‌شود تا زمانی که به خانه بازگردد.

۳-آراستگی روحی

افزون بر آراستگی ظاهری، آراستگی دیگری را نیز می‌توان مطرح کرد که آراستگی روحی است. پاکیزگی

۱- کافی، ج۵، ص ۵۰۷.

ص:۶۱

روح و آراستن باطن، اصلی‌ترین زینت است. علم، حکمت، ادب، از نشانه‌های آراستگی روحی است، چنانچه از آراستگی اندیشه در منابع دینی به زیبایی روحی نام برده شده است.

همچنین آراستگی در گفتار، دشنام ندادن، تهمت‌نزدن، آبرو نبردن و. . . از نشانه‌های دیگر آراستگی روح است که در روایات متعدد به آن اشاره شده است و در این نوشتار، مجال پرداختن به آن وجود ندارد.

۴- افراط و تفریط در آراستگی

اشاره

خودنمایی، گرایش افراطی در حوزه آراستن است؛ به این معنا که هر چیزی که در حوزه زیبایی قرار می گیرد اگر به شکل افراط عمل شود، به عنوان خودنمایی مطرح می‌شود؛ چنان‌که شلختگی، تفریط در حوزه خروج از اعتدال و تناسب است. شیفتگی و شلختگی به یک اندازه مذموم و ناپسند است. کسی که از اعتدال، بیرون می‌رود و رفتارش به‌گونه‌ای است که

شلختگی در آن نمودار می‌شود، در حقیقت رفتار نابهنجاری را از خود بروز می‌دهد.

در آموزه‌های قرآنی، انسان کامل در حوزه شناختی، اخلاقی و هنجاری، انسانی معتدل است که در همه حوزه‌ها رفتاری میانه از خود بروز می‌دهد. در تعبیر و

ص:۶۲

تفسیر قرآن، امت نمونه نیز امتی معتدل است. ازاین‌رو زنان حج‌گزار ایرانی که نمایندگانی از «امت میانه» هستند باید به این رسالت خود توجه داشته باشند که هرگونه افراط و تفریط آنها در حوزه‌های اخلاقی و رفتاری، می‌تواند به معنای خروج از دایره انسان کامل و امت نمونه باشد و اعتبار امت اسلامی را زیر سؤال ببرد.

آراستگی زیاد بحران جهان سوم

مسئله زیاد آرایش کردن خانم‌ها، در کشورهای جهان سوم به بحران تبدیل شده است. زراندوزان جهانی برای پرکردن جیب خود، با القای افراطی زیبایی ظاهری زنان، نهضتی را به راه انداخته‌اند که به زنان چنین تلقین می‌کند که شما بدون زیبایی ظاهری در جامعه جایی ندارید و برای زیبا بودن باید از لوازم آرایش استفاده کنید.

در حالی‌که در کشورهای غربی، مسئله آرایش کردن غالباً مربوط به زنانی است که شادابی پوست خود را از دست داده‌اند؛ یعنی فقط خانم‌های مسن برای رفع

این مشکل رو به آرایش می‌آورند. در بین خانم‌های جوان و تحصیل کرده در کشورهای غربی، شیک بودن در استفاده زیاد از لوازم آرایش نیست.

خانم «ارین فلاهرتی» که مالک یک سالن زیبایی است، یک قانون ویژه دارد و آن این است که

ص:۶۳

مشتری‌های ثابت این خانم باید هرازگاهی یک هفته را بدون لوازم آرایش سپری کنند. به گفته او بهتر است هر چند وقت به پوست صورت فرصتی برای تنفس داد. به نظر وی همان‌طور که استفاده از لوازم آرایش می‌تواند جذاب باشد، استفاده نکردن از آنها نیز می‌تواند موجب ایجاد اعتماد به نفس و همچنین سلامت پوست شود. او می‌گوید: «این روزها شیک بودن دیگر در استفاده زیاد از لوازم آرایش نیست، بلکه در سادگی است» . خانم ارین فلاهرتی می‌گوید:

ما در سالن زیبایی‌مان سعی می‌کنیم برای مشتری‌ها از حداقل لوازم آرایش استفاده کنیم و آنها را تشویق کنیم در خانه هم کمتر از این مواد استفاده کنند. به نظر بسیاری از مشتریان حجم کمتر کرم‌ها و پودرها در صورت، موجب زیبایی بیشتر هم می‌شود. از طرفی، وقتی خانم‌ها مجبور نیستند تا هر روز زمان زیادی را نگران استفاده از کرم‌های شل و آبکی یا پودرهای عطسه‌آور گران قیمت باشند تا زیبا به نظر

برسند، بیشتر وقت دارند تا به خود زندگی برسند.(۱)

۵-توصیه‌هایی درباره زینت

از آنجا که در امر زینت، مصالحی برای انسان، به‌ویژه زنان نهفته است، شارع مقدس آن را مستحب

۱- فصلنامه پیام زن، ش ۷۵، خرداد ۱۳۷۷.

ص:۶۴

دانسته و حدودی را برای آن بیان کرده است. شرع مقدس، حتی به زنان شوهرداری که عزیزان خود را از دست داده‌اند و عزادارند، بیش از سه روز اجازه ترک زینت برای شوهر را نداده است. پیامبر (ص) فرمود:

لا یَحلّ لِامرَأةٍ تؤمِنُ باللهِ وَالیَومِ الآخِرِ اَن تَحُدَّ عَلَی مَیّتٍ فَوقَ ثَلاثِ لَیالٍ إلّا عَلَی زَوجها اَربَعَةَ اَشهُرٍ وَ عَشرا.(۱)

برای زنی که به خدا و روز جزا ایمان دارد، جایز نیست برای مرده‌ای بیش از سه روز زینت را ترک کند، مگر برای [فوت] زوج خود که واجب است چهار ماه و ده روز آرایش نکند.

پیامبر نه تنها مخالف زیبایی و آرایش نبود، بلکه بر آن تأکید می‌ورزید و حتی رهنمودهایی نیز برای زیباسازی داشتند که این رهنمودها به خوبی نمایانگر جایگاه آرایش و زیبایی از دیدگاه رسول‌خدا (ص) است. در این قسمت، به بیان نمونه‌هایی از این موارد می‌پردازیم.

امام صادق علیه السلام فرمود:

پیامبر (ص) به زنی به نام ام‌عطیه که آرایشگر بود، گفت: «ای ام‌عطیه، وقتی دختری را آرایش می‌کنی، صورتش را با پاره پارچه پاک مکن. بی‌شک، تکه پارچه، جلوه چهره را می‌گیرد» .(۲)

۱- شرح اللمعة الدمشقیه، زین الدین بن علی العاملی، ج۲، ص ۴۲۴.

۲- کافی، ج ۵، ص ۱۱۸.

ص:۶۵

این جریان نشان‌دهنده توجه رسول‌خدا (ص) به آرایش و زیبایی بهداشت پوست برای حفظ زیبایی است.

رهنمودهای حضرت محمد (ص) درباره مظاهر زینت، بسیار جالب است. امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که پیامبر (ص) فرمود: «عطر زنانه باید خوش‌رنگ و دارای بوی ملایم باشد و عطر مردانه باید کم‌رنگ و از بوی تندی برخوردار باشد» .(۱)

همچنین پیامبر (ص) درباره زینت و آرایش، به تفاوت میان زن و مرد توجه ویژه‌ای داشت. همچنین به مردان دستور می‌داد ناخن خود را کوتاه کنند و به زنان می‌فرمود: «ناخن خود را کوتاه نکنید و برای زینت، کمی ناخن خود را بلند نگه‌دارید» .(۲)

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

رَخَّصَ رَسُولُ اللهِ (ص) لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَخْضِبَ رَأْسَها

بِالسَّوادِ، قالَ وَ أَمَرَ رَسُولُ اللهِ (ص) النِّساءَ بِالْخِضَابِ ذاتَ الْبَعْلِ وَ غَیْرَ ذات الْبَعْلِ، أَمّا ذاتُ الْبَعْلِ فَتَزَیَّنُ لِزَوْجِها. . .(۳)

رسول خدا (ص) به زنان اجازه داد تا موی سر خود را به رنگ سیاه خضاب نمایند. آن حضرت فرمود:

۱- وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۴۴۴.

۲- همان.

۳- بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۱۰۲.

ص:۶۶

«پیـامبر (ص) زنان مجرد و متأهل را سـفارش نمود موی سـر خود را خضاب نماینـد و اما زنان متأهل برای شوهرانشان خود را زینت نمایند» .

در جایی دیگر از ایشان نقل شده است:

پیامبر به یکی از همسران خود که مویی ژولیده و ظاهری غیرآراسته داشت، تذکر دادند و به وضع ظاهری او اعتراض کردند.(۱)

در روایتی آمده است که شخصـی به نام «ابوریحانه» به حضور پیامبر (ص) رسـید و عرض کرد: «ای رسول‌خدا (ص) ، من زیبایی را دوست دارم، حتی زیبـایی کفش را. آیا این از تکبر است؟» حضـرت فرمود: «خداونـد زیباست و زیبایی را می‌پسـندد و دوست دارد که اثر نعمت خود را در بنده‌اش ببیند» .(۲)

پیامبر اسلام (ص) هنگام ازدواج فاطمه علیهاالسلام به «عمار یاسر» مأموریت داد برای حضرت زهرا، عطرهای

خوشبو تهیه نماید؛ عماریاسر گوید:

عطر خوبی تهیه کرده و به منزل فاطمه علیهاالسـلام بردم. آن حضـرت فرمود: «ای عماریاسـر این عطر چیست؟» گفتم: «پدرت رسول خدا (ص) مرا امر کرده تا آن را فراهم نمایم» .(۳)

۱- اصول کافی، ج ۵، ص ۱۱۸.

۲- آثار الصادقین، ج ۲، ص ۳۱۲.

۳- دلائل الامامهٔ، محمد بن جریر طبری؛ ص ۲۶.

ص:۶۷

این موضوع نشان‌دهنده اهمیت مسئله زینت است. همچنین از حضرت رسول (ص) نقل شده است:

أَحسِنوا لِباسَکم وَ أَصلِحوا رِحالَکم حَتّی تَکونوا کأنّکُم شامَةٌ للنّاس.(۱)

زیبا لباس بپوشید و مرکب خوب سوار شوید تا در نگاه مردم خوب جلوه کنید.

سفارش برای بهره‌مندی از عطر، خضاب، مسواک و داشتن لباس پاکیزه، همه دلالت بر استحباب مسئله زینت دارد.

۶-نبایدهایی درباره زینت

اشاره

شارع مقدس زینت و آرایش را امری محبوب برای زنان مطرح و در این راستا رهنمودهای لازم را ارائه کرده است. ولی به موازات تأکید بر زینت و زیبایی، توجه زنان را به بخش آسیب‌زای زینت هم جلب و دستورهای سلبی را هم در این راستا مطرح کرده است که به بخشی از آنها اشاره می‌کنیم:

الف) آشکار نکردن زینت

از عنوان‌های مهمی که حکم استحباب زینت را به حرمت تغییر می‌دهد، آشکار کردن زینت است که قرآن کریم از این عمل نهی فرموده است: وَ لا یُبْدینَ زینَتَهُنَّ إلاَّ ما ظَهَرَ مِنْها (نور: ۳۱) .

۱- میزان الحکمهٔ، ج ۱، ص ۴۱۴.

ص:۶۸

امام صادق علیه السلام از رسول خدا (ص) روایت می کند:

أَيُّ امْرَأَةٍ تَتَطَيَّبُ ثُمَّ خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِها فَهِيَ تُلْعَنُ حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِها مَتَى رَجَعَت.(۱)

هر زنی که عطر بزند و از خانه خارج شود، لعنت بر او فرستاده می‌شود تا زمانی که به خانه مراجعه کند.

همچنین حضرت فرمود:

لا تَكْتَحِلِ الْمَرْأَةُ بِالسَّوادِ إِنَّ السَّوادَ مِنَ الزِّينَة.(۲)

زن با رنگ سیاه [در مقابل مرد نامحرم] سرمه نکشد که رنگ سیاه، زینت است.

همچنین مردی از امام صادق علیه السلام در مورد زینت‌هایی که زن می‌تواند آنها را آشکار کند، سؤال کرد و ایشان در پاسخ فرمود:

«الوجه والكفّين» .(۳)

ب) تبرج بیمارگونه

از ویژگی‌های مهم زنان، خودنمایی است. در دین مبین اسلام، از این ویژگی با واژه «تبرّج» یاد می‌شود.

در فرهنگ‌نامه‌ها، معانی زیر برای تبرج آورده شده است:

یک - جلوه گری و عرضه زیبایی‌ها؛(۴)

دو - خودنمایی در برابر مردان؛(۵)

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۱۴.

۲- بحارالانوار، ج ۱۰۴، ص ۳۳.

۳- همان، ج ۱۴، ص ۱۱۴.

۴- مصباح المنیر، احمد فیومی، ج ۱، ص ۴۲۰.

۵- ترتیب القاموس المحیط، فیروز آبادی، ج۱، ص ۲۴۰.

ص:۶۹

سه – تبرج از ماده برج، به معنای ظهور و آشکار ساختن است و در اصطلاح به زنی که زیبایی‌هایش را در برابر نامحرم ظاهر می‌سازد، گفته می‌شود.(۱)

در قرآن واژه تبرج به معنای خودنمایی به کار رفته است؛ زنانی که به هر وسیله می‌کوشند تا خود را در جامعه نشان دهند، متبرّج نامیده می‌شوند. به ابزار و آلات تزیینی که شخص به خود می‌آویزد و با سر و صدا، توجه دیگران را برمی‌انگیزد، «متبرجات» گفته می‌شود. البته متبرجات به هرگونه وسیله‌ای که توجه دیگران را برانگیزد گفته می‌شود. بر این اساس در کاربرد قرآنی، متبرجات هر چیزی است که به شکل خاصی، شخص را در چشم دیگران قرار می‌دهد و جلب توجه می‌نماید. به زنانی هم که خود را به وسیله نوع پوشش و آرایش در چشم مردان می‌آورند، متبرج و خودنما می گویند.

گفتنی است زنان از نظر روانی، دارای ویژگی دیگرخواهی هستند و همین، موجب خودآرایی در آنان می‌شود. درواقع، زنان به عرضه زیبایی خود نزد دیگران، بیش از خود زیبایی، علاقه نشان می‌دهند؛ ازاین‌رو، در محیط خانه کمتر به زیبایی‌های خود توجه دارند. ولی هنگامی که در مجالس و محافل عمومی شرکت

۱– التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، محسن مصطفوی، ج ۱، ص ۲۲۷.

ص:۷۰

می کنند، نسبت به زیبایی و آراستگی اهتمام بیشتری می‌ورزند.(۱)

تجربه نشان داده که اگر این حس تبرج و خودآرایی زنان در داخل محیط خانواده برای همسران و هم‌جنس‌های خود باشد، آنها را از خودآرایی در مناظر عمومی و محضر بیگانگان بی‌نیاز می کند. ازاین‌رو مردان باید به نیاز زیباپسندانه همسران خویش اهمیت بدهند و آن را سرکوب نکنند تا به صورت ناهنجاری روانی ظاهر نشود. اگر زنان برای برآوردن این نیاز فطری در محدوده خانواده آزاد باشند، خودآرایی به صورت منفی در جامعه گسترش نخواهد یافت. خودآرایی به شکل افراطی، نوعی بیماری است که به عشوه گری، طنازی و دل‌ربایی از آن یاد می‌شود و ناشی از فشارهای روانی فرد است.

«لمبروز» روان‌شناس معروف در کتاب «روح زن»

چنین نوشته است:

وقتی زن، مرد را نسبت به خود علاقه‌مند دید و به‌سوی او متمایل شد، منظور اصلی او در عشوه گری و خودنمایی از بین می‌رود؛ چنان‌که مشاهده می‌شود زنانی که به شوهر و کودکان خود علاقه دارند، به کلی از این عالم (عشوه گری و دلبری افراطی و

۱- التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱، ص ۲۱۷.

ص:۷۱

مذموم) برکنارند و اگر زنی دیده شود که شیوه خودنمایی را پیشه کرده، فقط به این دلیل است که پاسخ عواطف درونی خویش را نزد شوهرش نیافته است.(۱)

بارها در مجامع زنانه دیده شده که سرخوردگی‌های عاطفی و بی‌توجهی مردان به هنر، زیبایی، استعداد و سلیقه زنان، سبب خودنمایی بیمارگونه زنان شده است. ولی خودآرایی در چارچوب پوشش‌ها که لازمه زندگی سعادتمندانه است، محصول فطرت و سرشت زنان است که در خور احترام و جهت‌دهی است. از همین‌رو در دین اسلام، تأکید فراوانی بر آرایش زن برای شوهر شده و این کار، وسیله‌ای برای برآوردن نیاز زن به خودآرایی است.

از راه‌های تعدیل و جهت‌دهی خودآرایی، انتخاب پوشش مناسب است. تأکید فراوان ادیان الهی بر

حجاب، به‌علت وجود غریزه‌ها و نیازهای ویژه زنان است. اگر برای کنترل خصلت خودآرایی زنان که سبب عشوه‌گری می‌شود، حکم حجاب ارائه نشود، زنان به سبب غریزه‌های کنترل نشده و نامتعادل، دچار مشکل بهداشت روانی می‌شوند. ولی با حجاب و پوشش مناسب، چارچوب مشخصی برای بهره‌مندی از این

۱- روح زن، پری حسام شهرئیس، ج ۱، ص ۴۸.

ض:۷۲

ویژگی ذاتی، تعیین می‌شود که از پیدایش فساد اجتماعی و روانی جلوگیری می کند.

آسیب‌های روانی، اجتماعی و اقتصادی تبرج، سبب نزول این آیه شد: وَ لا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجاهِلِیَّهِ الأُولی. . . . (احزاب:۳۳) کسانی هستند که پوشیدن لباس زیبا را نشانه شخصیت می‌دانند و با پوشیدن آن، خود را برتر از دیگران احساس می کنند و انتظار دارند که همه چشم‌ها دنبال آنها باشد و همه، حسرت لباس آنان را بخورند و آنها را خوشبخت به‌شمار آورند؛ حضرت رسول خدا (ص) درباره این افراد می‌فرماید:

مَن لَبِسَ ثَوباً یُباهی بِهِ لِیَراهُ النَّاسُ لَم‌یَنظُرِ الله اِلَیهِ حَتّی یَنزَعَه.(۱)

هرکس لباسی بپوشد که به‌وسیله آن بر مردم مباهات و تفاخر کند، خداوند به او [به نظر رحمت] نمی‌نگرد تا اینکه لباس را از تن در بیاورد.

همچنین حضرت فرمود:

مَنْ لَبِسَ ثِیابَ شُهْرَهٍ فِی الدُّنْیا أَلْبَسَهُ الله لِباسَ الذُّلِّ یَوْمَ الْقِیامَهْ.(۲)

هرکس در دنیا لباس شهرت بپوشد (لباسی که با آن مشهور شود) ، خداوند در روز قیامت، لباسِ خواری بر او می‌پوشاند.

۱- میزان الحکمهٔ، ج ۸، ص ۴۸۱.

۲- بحارالانوار، ج۷۹، ص۳۱۴.

ص:۷۳

ج) آرایش برای غیرشوهر

همان‌گونه که گفته شـد، در آموزه‌های دینی بر آرایش و زینت با رعایت حدود و ضوابط شـرعی بسـیار تأکید شده و به میل طبیعی زنان به خودآرایی و خودنمایی توجه شده است و آنها را از اینکه برای غیرهمسر خود زینت کنند، منع کرده است. رسول‌خدا (ص) می‌فرماید:

اِنَّ مِن خَیرِ نِسَائِکُم. . . الْمُتَبَرِّجَهُ مَعَ زَوْجِهَا الْحَصانُ عَنْ غَیْرِهِ.(۱)

بهترین زنان شما، زنی است که. . . برای شوهرش آرایش و خودنمایی کند، ولی خود را از نامحرمان بپوشاند.

آن حضرت، آرایش و زینت زن برای شوهر را از حقوق شوهر بر همسر می‌شمارد و می‌فرماید:

علیها اَن تَطَیَّبَ بِاَطیَبِ طیبِهَا وَ تَلبَسَ اَحسَنَ ثیابِها وَ تَزَیَّنَ بِاَحسَنِ زینَتِها.(۲)

از جمله حقوق شوهر بر همسر این است که خود را به بهترین عطرها خوش‌بو کند و بهترین لباس‌هایش را بپوشد و خود را به بهترین وجه تزیین کند.

امام صادق علیه السلام در حدیث معروف «مناهی» فرمود:

وَ نَهی اَن تَتَزَیَّنَ لِغَیرِ زَوجِها، فَاِن فَعَلَت کانَ حَقّاً

۱- بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۳۵.

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۱۲.

ص:۷۴

عَلَی اللهِ عَزَّوَجَلَّ اَن یُحرِقَها بِالنّارِ.(۱)

پیامبر از اینکه زن برای غیرشوهرش آرایش کند، نهی کرد. اگر زن چنین کند، بر خداوند حق است که او را با آتش بسوزاند.

در روایت دیگری چنین آمده است:

عَن الفُضیل قال: سألت اباعبدالله علیه السلام عن الذِّراعَین من المرأة هُما مِنَ الزّینةِ التی قال الله: (لا یُبْدِینَ زِینَتَهُنَّ إلاّ لِبُعُولَتِهِنَّ) قال علیه السلام: نعم و ما دون الخمار من الزینة و ما دون السِّوارَین.(۲)

فضیل بن یسار می‌گوید: «از امام صادق علیه السلام پرسیدم آیا ذراع (فاصله سر انگشت وسط تا آرنج) جزء زینت (زن) محسوب می‌شود که خداوند فرمود: «نباید زنان زینت‌های خود را [برای نامحرم] آشکار سازند، مگر برای شوهر [و سایر محارم]» . آن حضرت فرمود: «بله به جز روسری و دستبند» .

د) نهی از تشبه به مردان

در اسلام به مردان و زنان تکلیف شده است که هر کدام زینت و زیور مخصوص خویش را برگزیده و خود را به آن تزیین کنند و از تشبه به یکدیگر، پرهیز نمایند؛ زیرا تشبه در حقیقت نوعی بی‌هویتی فرهنگی و اخلاقی است و همواره انجام‌دهنده آن در شرع مقدس،

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۱۷.

۲- همان، ج ۲، ص ۲۰۰؛ کافی، ج ۵، ص ۵۲۰.

ص:۷۵

مورد لعن واقع شده است و حتی عرف هم آن را نکوهش می کند.

اصل در زیبایی خلقت، آن است که هر موجودی به تناسب جایگاه و موقعیتش به وظایف انسانی خود بپردازد. تشابه‌محوری، با وجود گوناگونی مخلوقات و تفاوت در تکالیف، سازگاری ندارد. در غیر این صورت لازم می‌آید که هرکس از هویت اصلی خویش فاصله گیرد و نتواند وظایف خود را درست انجام دهد.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید:

لَعنَ اللهُ الْمُتشَبِّهاتِ بِالرِّجالِ مِنَ النِّساءِ وَ لَعنَ اللهُ الْمُتشَبِّهینَ مِنَ الرِّجال بالنِّساءِ.(۱)

خداوند زنانی که خود را شبیه مردان می کنند و

مردانی که خود را شبیه زنان می کنند را لعنت می کند.

روایت شده است که حضرت علی علیه السلام مردی را با پوشش زنانه در مسجد رسول الله (ص) مشاهده کرد و به او فرمود: «از مسجد رسول خدا خارج شو» .(۲)

همچنین حضرت‌علی علیه السلام نقل کرده است که با پیامبر (ص) در مسجد نشسته بودم که مردی با حالت زنانه بر پیامبر (ص) وارد شد و سلام کرد. حضرت پس از

۱- کافی، ج ۵، ص ۵۵۲.

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۱۱.

ص:۷۶

اینکه به سلام او پاسخ داد، چشم به زمین دوخت و در حالی که استغفار می کرد، فرمود:

آیا چنین افرادی در امت من یافت می‌شونـد؟ این گونه افراد در هیـچ امتی یافت نمی‌شوند، مگر اینکه آن امت پیش از آمدن قیامت، عذاب شود.(۱)

ه) نهی از تشبه به دشمن

یکی دیگر از مسائلی که در زمینه پوشـش و زینت مورد نهی قرار گرفته است، پوشـش و آرایش و شبیه شدن به دشمنان است؛ زیرا هماننـد دشـمنان پوشـیدن و آرایش نمودن، هویت دینی و ملی را نـابود می کنـد. ازاین‌رو زنان مسـلمان، به ویژه زنان حـج گزار باید اصالت دینی و ملی خود را در پوشش و زینت حفظ کنند و

خـود را شـبیه به دشـمنان نکننـد. مسـلماً پوشـیدن، آرایش کردن و چشم دوختن به شـبکه‌های مـاهواره‌ای برای گرفتن الگو و مـدل آرایش، نشانه تمایل به آنان است. درحالی که یکی از فروع مورد تأکید دین، بیزاری جستن از دشمن است که باید در تمامی مظاهر زندگی نشان داده شود. در این زمینه پیامبر اکرم (ص) فرمود: «هرکس لباس دشمنان را بپوشد گویا از آنان شده است» .(۲)

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۱۱.

۲- همان، ج ۲۵، ص ۳۶۲.

ص:۷۷

به هر حال باید از آنچه به اقتدار ملی و دینی مسلمانان آسیب می‌رساند، دوری کرد.(۱)

۷-خودنمایی زنان و عذاب اخروی

مشاهده حقایق اعمال در عالم آخرت از جمله حقایقی است که وعده آن در قرآن داده شده است:

یَوْمَئِذٍ یَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتاتاً لِیُرَوْا أَعْمالَهُمْ، فَمَنْ یَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَیْراً یَرَهُ، وَ مَنْ یَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا یَرَهُ (زلزله: ۶ – ۸)

در آن روز مردم به صورت گروه‌های پراکنده [از قبرها] خارج می‌شوند تا اعمالشان به آنها نشان داده شود. پس هرکس هم‌وزن ذره‌ای کار خیر انجام دهد، آن را می‌بیند و هر کس هم‌وزن ذره‌ای کار بد

کرده، آن را [نیز] می‌بیند.

در آیه دیگر می‌فرماید:

یَوْمَ تَجِدُ کُلُّ نَفْسٍ ما عَمِلَتْ مِنْ خَیْرٍ مُحْضَراً وَ ما عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَیْنَها وَ بَیْنَهُ أَمَداً بَعِیداً. . . (آل عمران: ۳۰)

روزی که هر کس، هر کار نیکی که انجام داده، حاضر می‌بیند و آرزو می‌کند میان او و هر کار بدی که انجام داده، فاصله زمانی زیاد باشد. . . .

حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام (مدفون در شهر ری)

۱- ر. ک: فصلنامه فقه و حقوق، ش ۳۶، زمستان ۸۳.

ص:۷۸

روایت کرده است ازحضرت امام محمد تقی علیه السلام از پدر بزرگوارش و ایشان از حضرت‌امیر مؤمنان علی بن ابی‌طالب علیه السلام، که آن حضرت فرمود:

روزی من و فاطمه به خدمت حضرت رسول (ص) رفتیم و آن حضرت را بسیار گریان یافتیم. عرض کردم: «پدر و مادرم فدای تو باد یا رسول الله چه چیز سبب گریه شما شده است؟»

پیامبر (ص) فرمود: «ای علی! شبی که مرا به آسمان بردند، زنانی چند از امت خود را در عذاب شدید دیدم. پس، از حالت آنها تعجب کردم و از شدت عذاب آنها گریستم. [از جمله آنها] زنی را دیدم که به موهایش آویخته شده، مغز سرش می‌جوشد و زنی را دیدم که گوشت بدن او از جلو و عقب با قیچی‌های آتشین بریده می‌شود» . پیامبر (ص) فرمود:

«ای دخترم! آن زنی که به مو آویخته شده بود، موی خود را [در این دنیا] از مردهای نامحرم نمی‌پوشاند و آن زنی که گوشت بدنش با قیچی‌های آتشین قیچی می‌شد، خود را به مردان نامحرم نمایش می‌داد تا به او رغبت کنند! . . .» .

پس حضرت رسول (ص) فرمود: «وای بر زنی که شوهر خود را به خشم آورد و خوشا به حال زنی که همسرش از او راضی باشد» (۱).

۱- بحارالانوار، ج ۸، ص ۳۰۹.

ص:۷۹

شایسته است خواهران مسلمان حج گزار، یک‌بار این حدیث شریف را به طور کامل و با دقت بخوانند و در صورت نامناسب بودن پوشش، در شیوه آن تجدیدنظر نمایند و با عمل صحیح به احکام الهی در سفرهای زیارتی، زینت اسلام باشند. مسلماً برای تحقق احکام، باید از پوشیدن لباس‌های مهیج و نازک، آرایش کردن و عطر زدن نزد نامحرم [اگر چه از خویشان نزدیک باشند] به‌ویژه هنگام تشرف به اماکن مقدس اجتناب کنند.

ص:۸۰

ص:۸۱

فصل چهارم: حجاب، عفاف و زنان حج‌گزار

۱–زنان حج‌گزار و رسالت‌های سیاسی

زنان حج‌گزار ایرانی، نماینده زنان جمهوری اسلامی ایران هستند. ایران تنها کشوری است که از نظام جمهوری اسلامی برخوردار است. ازاین‌رو قضاوت درباره چگونگی موفقیت نظام در اجرای احکام اسلام، بسته به نوع پوشش و آرایش زنان ایران در ایام حج دارد؛ چراکه پوشش و آرایش، نماد دینداری است. اگر زنان حج‌گزار ایرانی، از پوشش مطابق با حدود الهی، برخوردار نباشند، موفقیت نظام جمهوری اسلامی ایران در تحقق فرهنگ عفاف نزد سایر مسلمانان زیر سؤال می‌رود و این بزرگ‌ترین ظلم به نظامی است که پایه‌های آن بر خون هزاران شهیدی استوار شده تا اسلام در این سرزمین جان بگیرد. چنان‌که با کمال تأسف، مسئولان عربستان بارها به نوع پوشش و آرایش زنان ایرانی اعتراض کرده‌اند و حتی این مسئله را نقطه ضعف

ص:۸۲

بزرگی دانسته و به رخ مسئولان نظام کشیده‌اند. قطعاً مسلمانان حج‌گزاری که از دورترین نقاط جهان، به زیارت خانه خدا آمده‌اند و به نظام جمهوری اسلامی ایران امید دارند، با مشاهده کم‌توجهی بانوان زائر ایرانی در رعایت حدود پوشش و آرایش در سرزمین وحی، دچار یأس و تحیر می‌گردند. مهم‌تر آنکه زنان ایرانی، افزون بر اینکه نماینده زنان مسلمان هستند، نماینده زنان شیعه نیز هستند؛ مذهبی که الگوهای ناب، همچون بانوی بزرگ جهان اسلام، حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام؛ بانوی عفاف و حجاب و همچون زینب کبری علیهاالسلام را دارد؛ بانویی که حتی در مجلس یزید و در زمان اسارت، عمده‌ترین اعتراضش این بود که چرا دختران رسول‌خدا (ص) را در معرض دید نامحرمان قرار داده‌اند. پیام او در جریان عاشورا این بود که در هیچ شرایطی حتی شرایط جانفرسا و دردناک عاشورا نباید از رعایت حجاب و پوشش دست برداشت. محوری‌ترین توصیه‌های امام حسین علیه السلام در آخرین وداع این بود که زنان حرم در سختی‌ها و حوادث ایام اسارت هم، حجاب

و پوشش خود را رعایت نمایند.(۱)

چقدر ناپسند است که زنان شیعه ایرانی، در بدحجابی انگشت‌نمای دیگران باشند و چقدر مأیوس‌کننده است

۱- سخنان امام حسین علیه السلام از مدینه تا کربلا، صادق نجمی، ص ۲۷۹.

ص:۸۳

که برخی زنان شیعه ایرانی مروج بدحجابی و حتی بدحجاب‌ترین زنان حج‌گزار باشند. رییس مذهب شیعه، امام‌صادق علیه السلام فرمود:

کُونُوا لَنا زَیْناً، وَ لا تَکُونُوا عَلَیْنا شَیْناً.(۱)

شما شیعیان به‌گونه‌ای رفتار کنید که زینت‌بخش ما باشید و مایه ننگ ما نباشید.

رفتار و پوشش شیعیان باید نمایانگر پویایی و رشد معنوی بوده و موجب عزت و سرفرازی مذهب شیعه باشد.

یقیناً حجی که موجب وهن شیعه گردد و زمینه سرافکندگی نظام را فراهم نماید، آن حجی نخواهد بود که خداوند تبارك و تعالی از ما خواسته است.

نکته دیگری که زنان حج‌گزار باید توجه داشته باشند این است که به برکت برپایی نظام جمهوری اسلامی و مبانی اندیشه اصلاحی امام خمینی (ره) در مورد زن، زنان ایرانی پس از انقلاب به اوج عزت و اقتدار رسیدند به‌گونه‌ای که به الگویی جذاب برای زنان در

سراسر جهان تبدیل شده‌اند. در این بخش از نوشتار به گوشه‌ای از دیدگاه‌های زنان در کشورهای اروپایی و اسلامی در مورد نقش الگویی زنان ایران، اشاره می‌شود.

۱- اصول کافی، ج ۲، ص ۷۷.

ص:۸۴

خانم «هـدی کیا» کسـی است که در تظاهرات منع حجاب شـرکت کرده و با سه فرزنـدش دسـتگیر می‌شوند و به همین علت، حکم اعدامش نیز صادر می‌شود. او در نامه‌ای می‌نویسد:

الآـن زنان مسـلمان در کشورهای اسـلامی، زن مسـلمان ایرانی را الگوی خود قرار داده‌انـد و در جوامع غربی، زن مسـلمان ایرانی به الگویی جذاب تبدیل شده است. زن غربی به وسیله زن مسلمان ایرانی، بخش گمشده وجود خودش را پیدا می‌کند.(۱)

وابسته فرهنگی سفارت ایران در «نروژ» جریان مسلمان شدن یک زن نروژی را این‌گونه بیان می‌کند:

«آنا بریت» با من تماس گرفت و گفت می‌خواهم مسـلمان شوم، چادر می‌خواهم. . . می‌خواهم با لباس رزم زنان ایرانی که سـمبل و الگوی من هستند، شهادتین را بگویم.(۲)

خانم «تاینایولنیگ» تازه‌مسـلمان آلمانی است. خبرنگاری به او می‌گوید شـما برای اسـلام خیلی هزینه کرده‌اید؛ زیرا تمام دوسـتان و آزادی‌ها و موقعیت‌های خوب را از دست داده‌اید. او نیز در جواب می‌گوید:

۱- برای مطـالعه بیشـتر ر. ک: تحلیلی بر چـالش نظـام سـرمایه‌داری بـا حجـاب زن مسـلمان و راه سـوم، م. مؤیـدی، پایگـاه رسـمی انتشارات سوره مهر، www. iricap. com.

۲- مجله پیام زن، ج ۷۵، ص ۱۲.

ص:۸۵

در مقابل، خدا، آزادی معنوی، آرامش روحی [به من داد] و یک رهبر خوب و دوست داشتنی؛ امام خامنه‌ای را به دست آورده‌ام.(۱)

خانم «ثریا صدیق لندن» می گوید:

اگر غرب، زن مسلمان ایران را مورد حمله قرار می‌دهد به سبب آن است که نمی‌تواند آنچه را می‌بیند، باور داشته باشد. اما آنچه مهم است، نقش الگویی زن مسلمان ایرانی است برای همه آزاده‌های جهان.(۲)

خانم «ثریا نبور» از تایلند می گوید:

در تایلند، زنان مسلمان ایرانی الگویی برای فعالیت‌های ما هستند. زن مسلمان ایرانی پایه گذار حرکت زنان مسلمان در کشورهای دیگر شدند.(۳)

خانم دکتر «هنا احیان» استاد دانشگاه علوم اجتماعی لهستان می گوید: «استکبار جهانی نمی‌خواهد زن مسلمان ایرانی را در مقام الگوی جهان ببیند» .(۴)

همان‌طور که دیدید، زنان سراسر جهان، زنان ایرانی را الگویی درخور احترام می‌دانند. بنابراین رسالت زنان ایرانی، به‌ویژه در اماکن زیارتی، در قبال حفظ این همه عزت و اقتدار چند برابر می‌شود. باید زنان حج گزار توجه داشته باشند که اگر بدون پوشش برتر و با

۱- مجله پیام زن، ج ۷۵، ص ۱۲.

۲- همان.

۳- همان، ص ۱۳.

۴- همان.

ص:۸۶

آرایش‌های نامناسب به کشور عربستان سفر نمایند، چه آسیبی به جایگاه عزت‌آفرین زن مسلمان ایرانی می‌زنند و چقدر از امیدهای زنان دیگر کشورها را به یأس تبدیل می کنند. با این رفتار و پوشش، جایگاه زن مسلمان تنزل می‌یابد و این همان چیزی است که استکبار جهانی به دنبال آن است. تمامی وحشت استکبار از الگو شدن زن ایرانی برای زنان جهان است. آنها به وسیله هدایت زنان ایرانی به سوی آرایش و مدهای نامناسب، زمینه تحقق اهداف خود را فراهم می‌سازند و ما نیز بدون توجه، عامل خدمت‌رسانی به استکبار می‌شویم. در حقیقت این مسئله با روحیه استکبار ستیزی و برائت از شیطان و شیطانیان کاملاً در تعارض است؛ چرا که به جای ستیز با شیطان بزرگ، وسیله خشنودی و موفقیت دشمن را فراهم کرده و موجب سرافکندگی جمهوری اسلامی خواهیم شد.

۲-مشکل بدحجابی زنان ایرانی در عربستان

اشاره

مسئله بدحجابی از مشکلات فرهنگی کشور ماست

که منشأ اصلی آن، عزم جدی مهاجمان فرهنگی برای استحاله فرهنگی جوامع دینی، به ویژه ام‌القرای جهان اسلام، ایران است. آنان برای تحقق این هدف، حملات خود را متوجه زنان جامعه نموده‌اند؛ چراکه با دگرگون‌سازی فرهنگ زنان ایران، تمامیت فرهنگ

ص:۸۷

جامعه ایران، دستخوش تغییر می گردد. آنان مهم‌ترین مانع استحاله فرهنگی زنان را، حجاب و عفاف می‌دانند. حجاب و عفاف، دو دژ مستحکم است که زنان را در مقابل تهاجم‌های فرهنگی حفظ می کند و با شکسته شدن این دو دژ است که دیگر مصونیتی برای حریم زن باقی نمی‌ماند. بدین‌جهت با سرمایه گذاری‌های کلان، با انگیزه حجاب‌زدایی زنان ایران و با بهره گیری از تمامی امکانات جهانی به مبارزه برخاسته‌اند.

در حال حاضر مسئله بدحجابی، یک مشکل فرهنگی در جامعه ما است که می تواند به حیثیت دینی و مذهبی نظام جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌های بین‌المللی آسیب برساند. از نمودهای بارز این آسیب بین‌المللی، سفرهای زیارتی، از جمله سفر به عربستان است که متأسفانه برخی از زائران با بدحجابی خود، موجب هتک حرمت و آبروی امت مسلمان شده‌اند؛ به طوری که فرصت‌طلبان از این مسئله، یک سوژه تبلیغاتی ساخته‌اند تا چهره شیعیان را خراب کرده و دینداری مردم مسلمان ایران را زیر سؤال برند.

طبیعی است که برای حل اساسی این مشکل چه در کشور اسلامی‌مان و چه در عربستان، باید به رفع علل و عوامل آن پرداخت. به نظر می‌رسد علل بدحجابی، گذشته از عوامل فردی، علل خانوادگی و اجتماعی نیز

ص:۸۸

دارد.

الف) علل خانوادگی

موارد زیر را می‌توان از علل خانوادگی بدحجابی برشمرد:

یک - توجه بسیار خانواده به مسائل مادی و دوری از امور معنوی.

دو - توجه نداشتن به عواطف و شخصیت دختران در خانواده.

سه - شیوع تفریحات ناسالم در خانواده مثل ماهواره و نوارهای مبتذل.

ب) علل اجتماعی

بدحجابی علاوه بر علل خانوادگی، علل اجتماعی نیز دارد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

یک - سرمایه‌گذاری نکردن مسئولان فرهنگی برای جامعه‌پذیری و نهادینه‌کردن ارزش‌ها.

دو - کم‌توجهی به آثار رواج محصولات غربی و دقت نداشتن مسئولان فرهنگی در مواجهه با آنها.

سه - فقدان برنامه کاری، فراگیر و هماهنگ برای طرح الگوها.

چهار - اختلاط و ارتباط غیرضروری مرد و زن در مجامع رسمی و غیررسمی.

پنج - توجه بسیار به رفاه و خوشگذرانی و دنیاخواهی.

ص:۸۹

شش – محدود شدن حوزه مسئولیت مدیران اجرایی و بی‌توجهی آنان به سلامت اخلاقی افراد زیرمجموعه خود.

۳-چگونگی لباس‌پوشیدن زنان حج‌گزار

بین کیفیت لباس و نوع شخصیت انسان رابطه‌ای مستقیم وجود دارد. لباس، افزون بر حفظ انسان از سرما و گرما، موجب حفظ عفت و حیا است و همچنین به انسان آراستگی و وقار می‌بخشد.

کیفیت و نوع لباس زنان ایرانی در حج، افزون بر آنکه نمایانگر شرایط اقتصادی، اجتماعی و اقلیمی جامعه ایران است، نشان از جهان‌بینی و ارزش‌های حاکم بر فرهنگ کشور ما دارد. در واقع لباس به ویژه لباس زنان و کیفیت پوشش آنان، نماد فرهنگی آن جامعه است. به‌هرحال نگاه انسان به جهان، تصور او از خود، نگاه او به زندگی و سعادت انسان، در چگونگی پوشش او تأثیر دارد. کیفیت لباس پوشیدن، نشان از شخصیت انسان است. افزون بر آن برای چگونگی شکل‌گیری شخصیت انسان، کیفیت لباس‌پوشیدن نیز خیلی تأثیر دارد. بنابراین از بایسته‌ها و شایسته‌هایی که باید زنان در سفرهای زیارتی به آن توجه کنند، کیفیت لباس پوشیدن آنان است. زنان باید بدانند که آنها در سفرهای زیارتی نماینده یک ملتند. کیفیت پوشش آنها، بیانگر

ص:۹۰

هویت ملی و دینی کشور است و هرگونه ارزیابی زائران ملل و اقوام دیگر، بر اساس کیفیت لباس پوشیدن ما صورت می‌پذیرد. ازاین‌رو شایسته است که زنان در زمینه پوشش و لباس در سفرهای زیارتی به این مسائل توجه داشته باشند:

الف) سعی نمایند در طول سفر، لباس آراسته بپوشند و از هرگونه آشفتگی و پریشانی در لباس بپرهیزند؛ چراکه آراستگی در لباس، نشانه‌ای از وجود نظام فکری و ذوق و سلیقه انسان است. به هرحال آشفتگی بیرونی، حکایت از آشفتگی درونی دارد. اگر انسان دارای شخصیت طبیعی باشد از آشفتگی گریزان است و نظم، ترتیب و تمیزی را بر ژولیدگی و پریشانی ترجیح می‌دهد.

نکته درخور توجه این است که خیلی از خانم‌ها بر این باورند در سفر خیلی مهم نیست که انسان آراسته و

تمیز باشد؛ چون در سفر، کسی ما را نمی‌شناسد، پس می‌توانیم به هر صورت که خواستیم لباس بپوشیم و لازم نیست به نظافت و آراستگی توجه شود. درحالی‌که ممکن است کسی شما را در سفر نشناسد، اما شما نماینده یک ملتید و براساس پوشش شما، قضاوت روی یک ملت صورت می‌گیرد.

ب) باید توجه داشت که آشفتگی در لباس و ژولیدگی و عدم رعایت نظافت و آراستگی، آثار روحی

ص:۹۱

و روانی دارد. به طوری‌که نشاط روحی و روانی انسان را از بین می‌برد. برای اینکه از سفر معنوی خود لذت ببریم و غم و اندوه را از خود دور کنیم، باید به مسئله آراستگی ظاهر توجه داشته باشیم. همان‌طور که امام‌علی علیه السلام می‌فرماید: «لباس تمیز، غم و ناراحتی را برطرف می‌کند» .(۱)

ج) در طول سفر نیاز داریم که دیگران به ما توجه نمایند و در قلب هم‌سفران خود نفوذ کنیم و آنها ما را دوست داشته باشند. از راز و رمزهای برقراری ارتباط با دیگران و نفوذ در دل هم‌سفران، برخورداری از ظاهری آراسته و لباس مناسب است. (۲)اهمیت آراستگی و نظافت لباس در حدی است که از آداب زیارت، پوشیدن لباس تمیز و آراسته است و تنها سفر زیارتی

که به سبب اقتضائات خاص آن گفته‌اند با گرد و خاک سفر وارد شوید، حرم امام‌حسین علیه السلام است. وگرنه در بقیه اماکن زیارتی، سفارش شده است با ظاهری آراسته و لباس تمیز وارد شوید.

در آموزه‌های دینی هم آراستگی ظاهر و پوشیدن لباس مناسب مورد تأکید قرار گرفته است. در روایتی از رسول‌اعظم (ص) آمده است: «لباس خوب بپوشید و مرکب خوب سوار شوید تا خوب جلوه نمایید» .

۱- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۳۶۶.

۲- همان، ص ۳۴۴.

ص:۹۲

امام صادق علیه السلام نیز می‌فرماید: «خود را به وسیله لباس، زیبا کنید؛ زیرا خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد» .(۱)

به هر حال زائران اماکن مقدس، به ویژه زنان باید توجه داشته باشند که چگونگی لباس پوشیدن آنان، هم بیانگر شخصیت آنان است و هم بیانگر شخصیت ملت آنها. ازاین‌رو باید از پوشیدن لباس‌هایی که آنها را در بین زائران انگشت‌نما می‌کند یا لباس‌هایی که حکایت از خودخواهی و تکبر دارد و آنان را از هم‌سفران متمایز و جدا می‌سازد، دوری نمایند. همچنین پوشیدن لباس‌هایی که مطابق با فرهنگ بیگانه است یا استفاده از لباس‌ها و چادرهای رنگی که به دور از شأن یک زن مسلمان است، بپرهیزند.

زنان توجه داشته باشند که کیفیت و چگونگی لباس، هم از نظر رنگ، هم از نظر مدل و هم از نظر آراستگی و تمیزی، نمادی از شخصیت انسان است. پس سعی نماییم که با پوشیدن لباس مناسب، شخصیتی اصیل، آزاد و محترم از خود نشان دهیم.

۴- زنان حج‌گزار و مسئله زینت

مکتب اسلام حدود و احکامی را برای چگونگی آرایش و زینت زنان تعیین کرده است. همان‌طور که

۱- وسائل الشیعه، ج ۳، ص۳۴۶.

ص:۹۳

بیان شد، از جمله مواقعی که زنان به استفاده از زینت تشویق شده‌اند، زینت برای نماز است تا آنجا که خداوند می‌فرماید:

یا بَنِی آدَمَ خُذُوا زِینَتَکُمْ عِنْدَ کُلِّ مَسْجِدٍ (اعراف:۳۱)

ای فرزندان آدم! زینت خود را در هنگام رفتن به هر مسجدی، با خود بردارید.

در احادیث متعدد، بر نمازخواندن زنان با زینت، تأکید شده است تا جایی که در حدیثی از پیامبر (ص) می‌خوانیم: «همانا برای زنان کراهت دارد که بدون زیورآلات نماز بخوانند» .(۱)

حضرت علی علیه السلام نیز می‌فرماید: «پیامبر به من

فرمودند به زنانت دستور بده بدون زیور نماز نخوانند» .(۲)

در اینجا این سؤال مطرح است که با توجه به اینکه عمدتاً این عبادت در مجامع عمومی صورت می‌پذیرد، چگونه با آیاتی که زنان را از زینت نهی کرده است، قابل جمع است؟

در پاسخ باید گفت: دعوت به عبادت همراه با زینت برای زنان، دعوت عامی است که با آیات و روایات دیگر تخصیص می‌خورد؛ به این معنا که استفاده از زینت در عبادات در مجامع عمومی، مثل حج نباید

۱- مستدرک الوسائل، حسین نوری، ج ۱، ص ۳۹۴.

۲- کافی، ج ۵، ص ۵۶۹.

ص:۹۴

به‌گونه‌ای باشد که موجب آشکار شدن زینت گردد.

یکی از محرمات احرام برای بانوان، استفاده از هرگونه زینت و آرایش است. البته بعد از انجام دادن مناسک حج، این نهی همچنان به قوت خود باقی است و زنان به‌طور کلی در مجامع عمومی از آشکار کردن زینت نهی شده‌اند.

هنگامی که ما مهمان فردی می‌شویم، سعی می‌کنیم به‌گونه‌ای باشیم که صاحب‌خانه می‌پسندد. در عرف جامعه نیز نشانه حفظ حرمت صاحب‌خانه، توجه به حساسیت‌ها و علایق اوست. پس چگونه می‌توانیم مهمان خدا باشیم، در حالی که آشکارا، احکام خدا را زیر پا می‌گذاریم. حج‌گزار در این سفر معنوی، مهمان

پروردگار است و باید در این ضیافت الهی، آن‌گونه لباس بپوشد و آرایش کند که صاحب‌خانه از او خواسته است. قطعاً اگر می‌خواهیم در این ضیافت الهی، نظر رحمت پروردگار را به خود جلب نماییم، باید براساس رضایت او عمل نماییم. هر چه مطابقت رفتاری و ظاهری بیشتری با احکام الهی داشته باشیم، توفیق بیشتری در کسب رحمت الهی خواهیم داشت. زنان حج‌گزار باید در این ایام، بیشتر به رعایت احکام و دستورات الهی توجه داشته باشند تا بدین‌وسیله حرمت صاحب‌خانه را رعایت کرده باشد.

ص:۹۵

۵- راهکارهای اصلاح وضعیت بدحجابی زنان ایرانی در عربستان

- بیان ارزش‌های واقعی در جلسات عمومی زائران.
- افشای ماهیت توطئه جهانی استکبار در رابطه با هنجارشکنی‌ها به ویژه حجاب‌زدایی برای زائران.
- پررنگ نمودن تأثیر بدحجابی در از بین بردن آبروی نظام جمهوری اسلامی ایران و سوءاستفاده دشمن از این مسئله برای زائران.
- تأکید بر رعایت حجاب و پوشش هماهنگ در قالب قوانین جدی سازمان حج و زیارت.
- افزایش نظارت و کنترل توسط مدیران در طول سفر.
- استفاده از زائران و نیروهای مردمی، به ویژه بانوان، برای نظارت بر این مسئله.
- تشویق و ترغیب مدیران کاروان‌ها در برخورد مؤثر با پوشش و آرایش غیراسلامی.
- تأکید روحانیون و معینه‌های کاروان بر مسئله حجاب و تفسیر و تبیین آیات حجاب و بیان آثار سوء دنیایی و اخروی بدحجابی.
- استفاده از فتاوای مراجع و در اختیار قرار دادن فتاوا.
- معرفی زنان زائر چادری ممتاز و متعهد و تقدیر از آنان در طول سفر.

ص:۹۶

- تهیه نشریه یا بروشور اختصاصی حجاب و ارائه به زائران قبل از ورود به مکه و مدینه.

- استفاده از تمامی ظرفیت‌های فرهنگی سازمان حج و زیارت و بسیج تمامی امکانات برای ارتقای سطح پایبندی زائران به حجاب.

امید است با فرهنگ‌سازی صحیح و نهادینه‌سازی ارزش‌های دینی در جامعه، به ویژه با توجه و تأکید خاص متولیان فرهنگی کشور به مسئله حجاب، شاهد باشیم که زنان ایرانی با حجاب برتر خود، هم موجب عزت و سربلندی نظام جمهوری اسلامی گردند و هم الگویی برای زنان دیگر جوامع اسلامی باشند.

۶-زنان حج‌گزار و فرصت بازسازی شخصیت معنوی

حج، بهترین فرصت برای بازسازی شخصیت معنوی انسان است. از الطاف الهی در طول زندگی، توفیق زیارت خانه خداست. حج، موجب صفای باطن و زدودن گناه شده و بهترین فرصت برای اصلاح رفتار است تا اگر انسان در انجام دادن برخی از واجبات، دچار اهمال و سستی بوده است به درگاه الهی توبه نماید. خوشا به حال مهمانان پروردگاری که حرمت مهمانی الهی را نگه می‌دارند و با صاحب‌خانه پیمان می‌بندند که دیگر مرتکب حرام نگردند و مهم‌تر آنکه زنان حج‌گزار، عملاً

ص:۹۷

شکر این نعمت بزرگ را با رعایت حجاب و پوشش عفیفانه به‌جاآورند. در این صورت، افزون بر نزدیکی جسم ما به خانه خدا، روح و جان ما هم رشد یافته و به خدا نزدیک می‌شود؛ چراکه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام فرمود: «خداوند تقرب زنان را به خودش از طریق رعایت حجاب و عفاف و حفظ حریم قرار داده است» .

امید است که مهم‌ترین دستاورد ما در این سفر معنوی، تقرب به خدا از طریق رعایت حریم محرم و نامحرم باشد.

۷-احکام فقهی آرایش و زینت

اشاره

به نظر می‌رسد برای بانوانی که به افتخار مهمانی پروردگار نائل شده و به دعوت صاحب‌خانه در سایه رحمت الهی قرار گرفته‌اند، مهم‌ترین عامل برای اصلاح نحوه پوشش، احکام الهی است که در اینجا به برخی از احکام الهی پوشش، اشاره‌ای می‌شود.(۱)

الف) استفاده از کرم ضدآفتاب

سؤال: کرم‌های ضدآفتابی که توسط پزشک پوست تجویز می‌گردد، پوست را صاف و روشن می‌کند؛ آیا

۱- این بخش با استفاده از آثار واحد پاسخگویی به سؤالات جامعهٔ الزهر علیهاالسلام تهیه شده است: گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید احکام بانوان مسائل مبتلابه در حج و استفتائات متن اصلی استفتائات مذکور در بخش پرسش و پاسخ جامعهٔالزهراء علیهاالسلام موجود است .

ص:۹۸

این کرم‌ها زینت محسوب می‌شود؟(۱)

آیت الله بهجت (ره) : اگر عرفاً زینت محسوب شود، باید مستور شود.

آیت الله تبریزی (ره) : چنانچه احتمال زینت داده شود، مادامی که پیداست، صورتش را از نامحرم بپوشاند.

آیت الله خامنه‌ای: تشخیص آن موکول به نظر عرف است.

آیت الله سیستانی: عرفاً باید زینت شمرده نشود و با شک، حکم زینت را ندارد.

آیت الله صافی: اگر آرایش و زینت محسوب نشود و بوی خوش آن موجب التذاذ و تحریک نامحرم نگردد، اشکال ندارد. ولی در هر صورت بنابر احتیاط واجب، صورت را از نامحرم بپوشاند.

آیت الله فاضل (ره) : زینت محسوب می‌شود و باید از نامحرم پوشیده شود.

آیت الله مکارم: در فرض سؤال مانعی ندارد.

آیت الله نوری: زینت به حساب نمی‌آید.

ب) استعمال کرم بودار و ادکلن

سؤال: ۱. استعمال ادکلن و کرم بودار در مکان‌های عمومی برای بانوان چه حکمی دارد؟(۲)

۲. در صورتی که بداند استشمام بوی خوش او،

۱- گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید احکام بانوان، صص ۲۵۹ - ۲۶۱.

۲- همان، صص ۲۶۱ - ۲۶۴.

ص:۹۹

موجب تحریک نامحرم می‌شود، مسئله مذکور چه حکمی دارد؟

امام خمینی (ره) : اگر عطر زدن بانوان موجب مفسده و تحریک باشد، جایز نیست.

آیت الله اراکی (ره) : اگر عطر زدن بانوان موجب مفسده و تحریک باشد، جایز نیست.

آیت الله بهجت (ره) : ۱. چون معرضیت لذت دارد جایز نیست. ۲. معلوم شد که حرام است.

آیت الله تبریزی (ره) : چنانچه زدن ادکلن و مثل آن، موجب جلب نظر اجانب و توجه نامحرم به او می‌شود استعمال کرده خارج شدن از منزل با آن حال جایز

نیست در صورتی که معرض دید اجانب باشد.

آیت الله خامنه‌ای: ۱. اگر موجب جلب نظر نامحرم و مستلزم مفسده باشد جایز نیست. ۲. حکم معلوم شد.

آیت الله سیستانی: ۱. اگر به قصد فریفتن مردان نباشد و موجب تحریک هم نشود اشکال ندارد. ۲. در این فرض جایز است.

آیت الله صافی: ۱. مجرد استعمال آنها اشکال ندارد. والله العالم. ۲. اگر به منظور تحریک نامحرم باشد قطعاً حرام است و اگر بداند که موجب تحریک می‌شود هر چند او قصد آن را نداشته باشد اولی و احوط ترک است. والله العالم.

آیت الله فاضل: در صورتی که موجب توجه و

ص:۱۰۰

تحریک نامحرم شود جایز نیست.

آیت الله مکارم: ۱. از این کار در روایات اسلامی نهی شده است. ۲. اشکال آن بیشتر است.

آیت الله نوری: ۱ و ۲ جایز نیست.

ج) ابروی تاتو کرده

سؤال: با توجه به اینکه تاتو (همانند خالکوبی قدیم) با رنگی هماهنگ چشم و لب، برای شکل دادن ابرو، ایجاد سایه چشم و خط اطراف لب به عنوان زینت و آرایش دائمی خالکوبی می‌شود:

۱. حکم این خالکوبی چیست؟ و آیا زینت محسوب

می‌شود؟

۲. عمل تاتو برای شخصی که آن را انجام می‌دهد و نیز برای شخصی که تاتو بر روی او انجام می گیرد؛ چه حکمی دارد؟(۱)

آیت الله بهجت (ره) : ۱. زینت است و باید از نامحرم پوشانده شود. ۲. اگر نمی‌پوشاند انجام ندهد.

آیت الله تبریزی (ره) : ۱. در صورتی که پوست روی آن را بپوشاند و نقش اسماء محترمات نباشد اشکال ندارد ولو زینت باشد. البته اگر بانوان این زینت را انجام دهند باید از نامحرم بپوشانند. ۲. در صورتی که زن باشد یا مردی که انجام می‌دهد محرم باشد و شرایط فوق

۱- گزیده مسائل مبتلابه، ج ۲، صص ۲۵۶ - ۲۵۹

ص:۱۰۱

رعایت شود اشکال ندارد.

آیت الله خامنه‌ای: خالکوبی فی نفسه اشکال ندارد و اگر زینت محسوب می‌شود باید از نامحرم پوشانده شود و تشخیص زینت موکول به نظر عرف است.

آیت الله سیستانی: ۱. اگر عرفاً زینت حساب شود باید از نامحرم بپوشاند. ۲. اشکال ندارد.

آیت الله صافی: ۱. فی‌نفسه مانعی ندارد لکن بر زن لازم است خود را از نامحرم بپوشاند و زینت است. ۲. فی‌نفسه مانعی ندارد و اجرت در قبال آن نیز بی‌اشکال است.

آیت الله فاضل (ره) : ۱. بلی زینت محسوب می‌شود. ۲. فی‌نفسه اشکال ندارد ولی چون زینت محسوب می‌شود باید از نامحرم پوشانده شود.

آیت الله مکارم: چنان‌که آرایش غلیظی محسوب نشود اشکالی ندارد در غیر این صورت برای انجام‌دهنده و شخصی که تاتو بر روی او انجام می‌گیرد اشکال دارد.

آیت الله نوری: اگر جلب توجه کند نگاه به آن حرام است و اگر جلب توجه نکند نگاه به آن بدون ریبه و تلذذ، اشکال ندارد و انجام آن اگر برای ارائه به نامحرم نباشد مانعی ندارد.

د) ابروی اصلاح شده و آرایش دائمی صورت در حال احرام

سؤال: از آنجا که خانم‌ها در حال احرام نباید گردی صورت را بپوشانند، بفرمایید وظیفه خانم‌هایی که ابروی

ص:۱۰۲

خود را اصلاح کرده یا تاتو نموده‌اند چیست؟(۱)

آیت الله بهجت (ره) : آویزان نمودن مثل چادری جلوی صورت در حال نماز یا جهت رو گرفتن از نامحرم بلکه مطلقاً مانعی ندارد و لازم نیست که از خوردن آن به صورت جلوگیری کند.

آیت الله تبریزی (ره) : چنانچه اصلاح ابرو طوری باشد که حتی در زن‌های مسن متعارف است، پوشاندن آن لازم نیست و در غیر این صورت باید آن را از نامحرم بپوشاند و پوشاندن صورت در حال احرام باید به‌نحو اسدال باشد

یعنی پوشش را طوری قرار دهد که به صورت نچسبد.

آیت الله خامنه‌ای: اگر زینت، موجب جلب نظر نامحرم محسوب نشود پوشاندنش لازم نیست.

آیت الله سیستانی: در تاتو، چادر یا روسری که بر سر دارند باید در مقابل اجنبی، آن را به طرف صورت خود پایین بیاورند، ولی پوشاندن ابروی اصلاح شده از نامحرم لازم نیست.

آیت الله صافی: در فرض سؤال، پوشاندن صورت جایز نیست، ولکن جایز است جهت رو گرفتن از نامحرم، مقداری از چادر یا چیز دیگر را که بر سر انداخته تا محاذی چانه پایین بیندازد؛ لیکن احتیاط لازم این است که آن را به دست یا به چوب دور از صورت خود نگه دارد که مثل نقاب نشود.

۱- مسائل مبتلابه در حج و استفتائات جدید، ج ۱، صص ۱۱۵ - ۱۱۷.

ص:۱۰۳

آیت الله مکارم: هرگاه از زمانی که این کار را کرده‌اند قصدشان زینت در حال احرام نبوده اشکالی ندارد و نباید صورتشان را بپوشانند.

آیت الله نوری: نباید صورت را بپوشاند و پوشش [صورت] نزد نامحرم در حال احرام جایز نیست.

ه) زینت در لباس احرام

سؤال: با توجه به اینکه پوشیدن زیورآلات در حال احرام، حرام است، لطفاً بفرمایید:

۱. آیا استفاده از گیره‌ها، دکمه‌های تزیینی،

گلدوزی، سنگ دوزی و گیپوردوزی در لباس محرم در حکم زیورآلات است؟

۲. در صورتی که در حکم زیور باشد، آیا حرمت، مختص به لباس احرام است یا شامل لباس‌های غیراحرامی که در حال احرام پوشیده می‌شود هم می‌باشد؟

۳. در صورتی که موارد مذکور در زیر چادر یا لباس‌های دیگر پنهان باشد، چه حکمی دارد؟(۱)

آیت الله بهجت (ره) : ۱. اگر قبل از احرام هم عادتاً می‌پوشیده و قاصد نیست، اگر منصرف باشد از این نحوه زیورآلات، بعید نیست جایز باشد. ۲. زن، لباس احرام خاص ندارد. ۳. اگر به نحوی نباشد که اهل تزیّن به‌کار می‌برند، اشکال ندارد.

۱- مسائل مبتلابه در حج و استفتائات جدید، ج ۱، صص ۱۱۲ – ۱۱۸.

ص:۱۰۴

آیت الله خامنه‌ای: ۱. تشخیص آن به عهده خود مکلف، با مراجعه به عرف است. ۲. اگر زینت باشد، اختصاصی به لباس احرام ندارد. ۳. در فرض عدم اظهار، حرمت ندارد.

آیت الله سیستانی: به احتیاط واجب از هرچه، عرفاً زینت حساب شود، باید پرهیز شود.

آیت الله صافی: ۱. استفاده از این گونه لباس‌ها در حال احرام جایز نیست. ۲. شامل هر دو می‌شود. ۳. فرقی نمی کند.

آیت الله فاضل (ره) : صرف‌نظر از زیورآلات، این موارد زینت محسوب می‌شود و زینت‌کردن هم بر زنان در حال احرام جایز نیست و فرقی بین لباس احرام و لباس زیر و غیره وجود ندارد، هرچند اگر انجام گیرد کفاره ندارد و حج یا عمره باطل نمی‌شود والله تعالی هوالعالم.

آیت الله مکارم: ۱ . احتیاط آن است که از آن پرهیز شود. ۲. در حال احرام از تمام اینها پرهیز شود. ۳. هر گاه پنهان باشد مانعی ندارد.

و) دست‌کردن انگشتر نزد نامحرم

سؤال: دست کردن انگشتر نزد نامحرم چه حکمی دارد؟(۱)

۱- جزوه پوشش، نگاه، زینت، واحد پاسخ‌به سؤالات جامعهٔ الزهرا علیهاالسلام، صص ۱۴ و ۱۵.

ص:۱۰۵

آیت الله خامنه‌ای: اگر زینت محسوب می‌شود باید از نامحرم پوشانده شود.

آیت الله سیستانی: اشکال ندارد.

آیت الله صافی: جایز نیست آنها را در معرض دید مردان اجنبی قرار داد.

آیت الله فاضل: جایز نیست.

آیت الله مکارم: هر نوع انگشتری که منشأ مفسده خاصی نگردد، اشکالی ندارد.

ز)ناخن بلند

سؤال: آیا ناخن بلند برای زن زینت محسوب شده و باید از نامحرم پوشانده شود؟(۱)

آیت الله بهجت (ره) : بلی باید بپوشاند.

آیت الله تبریزی (ره) : چنانچه بر ناخن بلند، رنگ و آرایشی نباشد پوشاندن آن واجب نیست.

آیت الله خامنه‌ای: موکول به تشخیص عرف است.

آیت الله سیستانی: پوشاندن آن لازم نیست.

آیت الله شبیری زنجانی: زینت اگر محرک نباشد، حرام نیست.

آیت الله صافی: بلند بودن ناخن کراهت دارد و به نظر حقیر بنابر احتیاط واجب خانم‌ها باید دست و صورت را از نامحرم بپوشانند.

۱- گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید، ج ۲، صص ۲۶۴ - ۲۶۶.

ص:۱۰۶

آیت الله فاضل: بلی.

آیت الله مکارم: پوشانیدن لازم نیست.

آیت الله نوری: خیر، زینت به حساب نمی آید.

ح) نمایان بودن موهای مصنوعی، گردنبند و دستبند

سؤال: آیا پوشاندن موهای مصنوعی و زینت پنهان (گردنبند و دستبند) در نماز یا نزد نامحرم لازم است؟ اگر زینت روی لباس باشد چطور؟(۱)

آیت الله بهجت (ره) : پوشاندن موهای مصنوعی برای زن در نماز واجب نیست و از نامحرم اگر مصداق زینت باشد، پوشاندن واجب است.

آیت الله تبریزی (ره) : پوشاندن زینت، بر زن در نماز لازم نیست، اگر چه ظاهر باشد. ولی بدن باید مستور باشد. اما پوشاندن زینت از نامحرم لازم است.

آیت الله خامنه‌ای: اگر موی مصنوعی عرفاً موی او محسوب می‌شود، پوشاندن آن در نماز لازم است. پوشاندن موی مصنوعی از نامحرم لازم است. پوشاندن زینت پنهان در نماز در صورتی‌که روی لباس باشد و نامحرم حضور نداشته باشد، واجب نیست. برای زنان پوشاندن آنچه زینت محسوب می‌شود، از نامحرم در هر

۱- جزوه پوشش، نگاه، زینت، واحد پاسخ به سؤالات جامعهٔ‌الزهرا علیهاالسلام، صص۹۲ و ۹۳.

ص:۱۰۷

حال لازم است.

آیت الله سیستانی: در نماز لازم نیست ولی از نامحرم باید بپوشاند و دستبند از زینت پنهان نیست.

آیت الله صافی: پوشاندن موی مصنوعی در حال نماز و از نامحرم واجب نیست مگر آنکه موجب تحریک شهوت نامحرم شود که در این صورت پوشاندن آن از نامحرم واجب است ولی برای نماز مضر نیست و همچنین زینت که روی لباس افتاد اگر موجب تهییج

نامحرم شود پوشاندن آن از نامحرم واجب است ولی برای نماز اشکال ندارد.

آیت الله فاضل: برای زنان در حال نماز، پوشانیدن موهای مصنوعی و زینت‌های پنهان (مانند دستبند و گردنبند) و زینت صورت (مانند سرمه چشم) لازم نیست اما واجب است از نامحرم بپوشاند.

آیت الله مکارم: برای زنان پوشانیدن موهای مصنوعی و زینت‌های پنهانی (ماند دستبند و گردنبند) نیز لازم است.

آیت الله نوری: اگر پوست بدن پوشیده باشد در صورتی که نامحرم در بین نباشد، پوشاندن آنها در حال نماز واجب نیست و اگر نامحرم ببیند، احتیاط واجب آن است که آنها را بپوشاند و همچنین است زینت پنهان.

ص:۱۰۸

ط) پوشیدن مانتوهای تنگ در مقابل نامحرم

سؤال: حکم پوشیدن مانتوهای تنگ که حجم بدن در آن نمایان است، چیست؟(۱)

آیت الله بهجت (ره) : جایز نیست.

آیت الله تبریزی (ره) : لباس‌های مذکور از قبیل لباس زینت است به طوری که جلب نظر می‌کند و باید زن آنها را از نامحرم بپوشاند.

آیت الله خامنه‌ای: در فرض مذکور، جایز نیست.

آیت الله سیستانی: باید از نامحرم پوشانده شود.

آیت الله صافی: اشکال دارد، بلکه حرمتش خالی از قوت نیست والله العالم. بلکه حرمت آن از جهات متعدد ثابت است؛ بدیهی است حرمت در صورتی است که با چادر محفوظ نباشد و بیننده، بیگانه باشد.

آیت الله فاضل: از پوشیدن آن اجتناب شود.

آیت الله مکارم: چنانچه تنگ و چسبان باشد اشکال دارد.

آیت الله نوری: اگر مهیج یا موجب مفسده باشد جایز نیست.

ی) پوشش با رنگ‌های روشن

سؤال: آیا می‌توان برای پوشش از چادر، مانتو یا

۱- گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید، ج ۲، صص ۲۴۷ - ۲۴۹.

ص:۱۰۹

روسری با رنگ‌های روشن استفاده نمود؟(۱)

امام خمینی (ره) : در حجاب، لباس خاصی معتبر نیست هر چند چادر بهتر است و از لباسی که جلب توجه کند احتراز شود.

آیت الله بهجت (ره) : اگر جلب نظر می‌کند جایز نیست و حجاب کامل چادر است.

آیت الله تبریزی (ره) : بر زن واجب است لباس زینت خود را که توجه بعضی از مردان را به خود جلب می‌کند از نامحرم بپوشاند. والله العالم.

آیت الله خامنه‌ای: اگر موجب جلب نظر نامحرم یا ترتب مفسده دیگری باشد جایز نیست.

آیت الله سیستانی: اگر زینت باشد یا تحریک کننده باشد جایز نیست.

آیت الله فاضل: رنگ لباس و پوشش فی حد نفسه محدود به رنگ خاصی نیست، ولی باید خانم‌ها از رنگ‌هایی برای پوشش استفاده کنند که موجب توجه نامحرم و انگشت‌نما‌شدن نگردد.

آیت الله نوری: پوشیدن لباسی که مخالف عفت عمومی نباشد و از نظر افراد متشرع منکر محسوب نشود، اشکال ندارد.

ک) پوشش با جوراب نازک

سؤال: پوشیدن جوراب نازک در انظار عمومی چه

۱- گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید، ج ۲، صص ۲۴۵ - ۲۴۷.

ص:۱۱۰

حکمی دارد؟

این مسئله از مسائل مبتلابه بوده که از مراجع محترم تقلید پرسیده شده است و هیچ‌یک، جوراب نازک را حجاب شرعی محسوب نکرده و پوشیدن آن را در انظار عمومی جایز ندانسته‌اند.(۱)

۱- برای مطالعه بیشتر ر. ک: گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید، ج۲، صص ۲۵۲ و ۲۵۳.

ص:۱۱۱

کتابنامه

* قرآن کریم.

* نهج البلاغه.

۱. آثار الصادقین، صادق احسان بخش، رشت، ۱۳۷۱ه. ش.

۲. آسیب‌شناسی شخصیت زن، محمد رضا کوهی، قم، پارسایان، ۱۳۸۳ه. ش.

۳. اصول کافی، محمدبن یعقوب بن اسحاق کلینی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۸ه. ش.

۴. اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، سیدرضا پاک نژاد.

۵. بحارالانوار، محمدباقر مجلسی، چاپ سوم، بیروت، دار الاحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ه. ق.

۶. پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری.

۷. پرتویی از پیام پیامبر یا برگردانی تازه از نهج‌الفصاحه، ترجمه علی کرمی فریدنی، قم، حلم، ۱۳۸۴ه. ش.

۸. پوشش، نگاه، زینت، (جزوه) ، قم، واحد پاسخ به سؤالات جامعهٔ الزهرا علیهاالسلام.

۹. پوشش و آرایش از نگاه پیامبر اعظم (ص) ، مریم معین الاسلام، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۶ه. ش.

۱۰. تحف العقول، محمدحسن بن علی حرانی، چاپ دوم، قم، ۱۴۰۴ه. ق.

۱۱. التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، حسن مصطفوی، ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰ه. ش.

ص:۱۱۲

۱۲. ترتیب القاموس المحیط، فیروز آبادی، بیروت، دارالجیل.

۱۳. تسنیم، عبدالله جوادی آملی، قم، انتشارات اسراء، ۱۳۷۹ه. ش.

۱۴. تفسیر المیزان، سیدمحمدحسین طباطبایی، ترجمه: سیدمحمدباقر موسوی همدانی، کانون انتشارات محمدی، ۱۳۵۶ه. ش.

۱۵. تفسیر کشاف، محمود بن عمر زمخشری، چاپ اول، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۱۷ه. ق.

۱۶. حدود پوشش و نگاه در اسلام، شیخ محمد مهدی شمس الدین، ترجمه: محسن عابدی، چاپ اول، تهران، انتشارات بین المللی الهدی، ۱۳۸۲ه. ش.

۱۷. الخصال، محمد بن علی بن حسین بن بابویه (شیخ صدوق) ، چاپ اول، بیروت، مؤسسهٔ الاعلمی، ۱۴۱۰ه. ق.

۱۸. دائرهٔ المعارف، عبدالحسین سعیدیان، تهران، انتشارات محمدعلی علمی، ۱۳۴۹ه. ش.

۱۹. الدرالمنثور، عبدالرحمان سیوطی، چاپ اول، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۴ه. ق.

۲۰. دلائل الامامهٔ، محمد بن جریر طبری، بیروت.

۲۱. روان‌شناسی رنگ‌ها، ماکس لوشر، ترجمه: لیلا مهرادپی، چاپ اول، انتشارات حسام، ۱۳۷۰ه. ش.

۲۲. روان‌شناسی زن در نهج البلاغه، مریم معین الاسلام و ناهید طیبی، چاپ دوم، انتشارات عطر سعادت، ۱۳۸۰ه. ش.

۲۳. روح زن، جینا لمبروزو، ترجمه: پری حسام شهرئیس، انتشارات تهران دانش، ۱۳۶۹ه. ش.

۲۴. زنان و برنامه تربیتی اسلام، مریم معین الاسلام، انتشارات بیت‌الاحزان، ۱۳۸۴ه. ش.

۲۵. سخنان امام حسین علیه السلام از مدینه تا کربلا، ترجمه: محمدصادق نجمی، قم، بوستان کتاب، بی‌تا.

ص:۱۱۳

۲۶. سنن ابی‌داود، سلیمان بن اشعث سجستانی، مؤسسه سنهٔ النبویهٔ.

۲۷. شرح اللمعهٔ الدمشقیهٔ، زین الدین بن علی بن احمد عاملی، مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی.

۲۸. علل الشرایع، محمد بن علی بن حسین بابویه قمی (شیخ صدوق) ، قم، مکتبه الطباطبایی.

۲۹. غرر الحکم و درر الکلم، عبدالواحد آمدی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

۳۰. فرهنگ فارسی، محمد معین، چاپ هفتم، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۴ه. ش.

۳۱. فصلنامه پویا، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

۳۲. فصلنامه فقه و حقوق، شماره ۳۶، زمستان ۱۳۸۳.

۳۳. فمینیسم در آمریکا تا سال ۲۰۰۳، دبیرخانه همایش سراسری، چاپ اول، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۳ه. ش.

۳۴. کنزالعمال، علی بن حسام متقی هندی، چاپ اول، بیروت، ۱۳۹۷ه. ق.

۳۵. گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید، احکام بانوان، تهیه و تنظیم واحد پاسخ به سؤالات، چاپ دوم، قم، جامعهٔ الزهرا علیهاالسلام، ۱۳۸۹ه. ش.

۳۶. گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید، واحد پاسخ به سؤالات جامعهٔ الزهرا علیهاالسلام، چاپ اول، قم، انتشارات جامعهٔ الزهرا علیهاالسلام، ۱۳۸۹ه. ش.

۳۷. لسان العرب، ابوالفضل جمال الدین ابن منظور المصری، بیروت، ۱۴۱۰ه. ق.

۳۸. لغت‌نامه، علی‌اکبر دهخدا، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ه. ش.

۳۹. مجله پیام زن، شماره ۷۵، خرداد ۱۳۷۵.

۴۰. مجمع البیان، فضل بن حسن طبرسی، بیروت، دار المعرفه، ۱۴۰۸ه. ق.

ص:۱۱۴

۴۱. مسئله حجاب، مرتضی مطهری، تدوین دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ۱۳۷۷ه. ش.

۴۲. مسائل مبتلابه در حج و استفتائات جدید، واحد پاسخ به سؤالات جامعهٔ الزهرا علیهاالسلام، چاپ اول، قم، انتشارات جامعهٔ الزهرا علیهاالسلام، ۱۳۸۸ه. ش.

۴۳. مسائل مبتلابه در حج و استفتائات، تهیه و تنظیم واحد پاسخ به سؤالات، چاپ اول، قم، جامعهٔ الزهرا علیهاالسلام ۱۳۸۸ه. ش.

۴۴. مستدرک الوسائل، میرزا حسین نوری، قم، چاپ اول، مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۰۸ه. ق.

۴۵. مسند احمد، احمد بن محمد شیبانی، تحقیق: عبدالله محمد الدرویش، چاپ دوم، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۴ه. ق.

۴۶. مصباح الشریعه، ترجمه و شرح: حسن مصطفوی، چاپ اول، تهران، انتشارات قلم، ۱۳۶۳ه. ش.

۴۷. مصباح المنیر، احمد فیومی، قم، دفتر تبلیغات.

۴۸. المفردات، حسین بن محمد راغب اصفهانی، چاپ دوم، المکتبهٔ المرتضوی، ۱۳۶۲ه. ش.

۴۹. مقاییس اللغهٔ، احمد بن فارس، چاپ اول، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۷ه. ش.

۵۰. مقدمه‌ای بر روان‌شناسی زن، مجتبی هاشمی رکاوندی، قم، انتشارات شفق، ۱۳۷۰ه. ش.

۵۱. الملابس والزینهٔ فی الاسلام، خطیب عدنانی، چاپ اول، الانتشار العربی، ۱۹۹۹م.

۵۲. من لایحضره الفقیه، محمد بن علی بن حسین بابویه قمی (شیخ‌صدوق) ، بیروت.

۵۳. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، چاپ دوم، قم، انتشارات دارالحدیث، ۱۳۷۹ه. ش.

۵۴. وسائل الشیعه، محمدبن الحسن حرعاملی، چاپ هفتم، مکتبهٔ الاسلامیه، ۱۴۰۳ه. ق.

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ فی سَبيلِ اللَّهِ ذلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : -۰۶۲۱-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۱۸۰-IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۶۰۹-۵۳به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».